

Kapitola druhá

ROZŠÍŘENÍ SYSTÉMU ŠTĚDRÉ DARY, ČEST, PLATIDLA

I.

PRAVIDLA ŠTĚDROSTI, ANDAMANCI (N. B.)

Podle otce Schmída¹ najdeme tyto obvyče také u Pygmejí, těch nejprimitivnějších z lidí. Brown si už v roce 1906 všiml podobných jevů mezi Andamanci (na Severním ostrově) a výstižně popsal, jak jsou jednotlivé skupiny domorodců vůči druhým pohostinné a jak se navzájem navštěvují, popsal svátky, trhy, jež slouží k dobrovolné povinným směnám (směna perleti a plodů moře za lesní plody atd.): „Přes důležitost této směny, a protože sociální skupina či rodina si za jiných okolností dokáže vystačit, pokud jde o různé náčlní apod., neslouží tyto dary téměř účelu jako obchod a směna v pokročilejších společnostech. Jejich účel je především morální, předmět má vytvořit pocit přátelství mezi dvěma osobami, které jsou ve hře, a jestliže akce nepřinese tento výsledek, pak je vše ztraceno...“²

N. B. Veškerá tato fakta, jakož i fakta následující, jsou vyřezána z etnograficky dosti různorodých oblastí, jejichž vzájemnou propojenost studovat nehodláme. Z etnologického hlediska nemůže být ani stín pochyb o tom, že existuje tichomořská civilizace, což částečně vysvětluje společné tlace severoaasijského a severoamerického. Na druhé straně jsou však jako počátky u Pygmejů velmi pozoruhodné. Slovy podléme indoevropského, o nichž budeme hovořit dále, rovněž. Zdržíme se tedy jakýchkoli možných připomínek k přenosu instintů. V našem případě je příliš snadné a příliš nebezpečné mluvit o výhijce a neměně nebezpečné hovořit o nezávislých vynálezech. Navíc vše, co stavíme na odly, jen dokazuje naše chabé znalosti či současnou nevědomost. Pro tuto chvíli nechť nám postací ukázat povahu a široké zastoupení jednoho právního tématu; jeho dějiny at sepiší jiní, jestli to svědou.

¹ *Die Stellung der Pygmaidenölker*. 1910. V tomto bodě se Schmídem ne-souhlasíme. Viz *Année Sociologique*, díl XII, s. 65 n.

² *Andaman Islanders*, 1922, s. 83: „I když na tyto předmety pohlíželi jako na dary, očekávali, že dostanou více téže hodnoty, a zlobili se, pokud dar na oplátku rovnou očekávání neodpovídal.“

„Nikdo nemá volbu odmítnout nabízený dar. Všichni muži i ženy, se předhánějí v štědrosti. Soupeří v tom, kdo dá nejvíce cennějších předmětů.“³ Dary se pečeti manželství, utvářejí vztahy příznivé mezi oběma páry příbuzných

Dávají oběma „stranám“ stejný ráz a tato povahová iden-
tita se projevuje zákazem, jenž bude už od prvního ozna-
mení zásnub až do konce života navzájem tabuizovat ob-
skupiny příbuzných, které se už neuvidí, nepromluví
spolu, ale neustále si budou vyměňovat dary.⁴ Tento zá-
kaz ve skutečnosti vyjadřuje důvěrnost i strach, jež pa-
nují mezi tímto druhem vzájemných věřitelů a dlužníků
že je to obecná zásada, dokazuje skutečnost, že totéž ta-
bu, vyznačující se důvěrností a odtazítlivostí zároveň, si
ustavuje už mezi mladými lidmi obou pohlaví, kteří spolu
prodělali obřad „pojídání želvy a pojídání vepře“⁵ a kteří
jsou rovněž na celý život zavázáni k vzájemné výměně da-
rů. S podobnými jevy se setkáváme i v Austrálii.⁶ Brown
nás ještě upozorňuje na obřady setkání po dlouhém od-
loučení, obřady objímání a usazených pozdravů, a uká-
zuje, že výměny darů jsou k těmto obřadům ekvivalentní
a jakým způsobem se do toho mísí city a osoby.⁸

V zásadě se směřuje všechno. Duchové splyývají s věc-
mi, věci s duchy. Splojují se životy, splojují se osoby a věci,
opouštějí každá svou sféru a splyývají — v tom přesné tkví
smyslouna a sména.

³ Tam., s. 73, 81: Brown si všimá, jak je tato smluvná činnost nestálá a
vede k náhlým rozepřím, i když často měla za cíl je zmírnit.
⁴ Tam., s. 237.
⁵ Tam., s. 81.
⁶ Tento jev je dokonale srovnatelný se vztahy *kalalike* a *ngla-nglampe* u
Narinyeritů a *jučin* u Dieritů, k tomuto tématu se ještě vrátíme.
⁷ Tam., s. 237.
⁸ Tam., s. 245—246. Brown podává skvělou sociologickou teorii těchto
projevů jednoty, shody pocitů, povinného a zároveň svobodného rázu je-
jich projevů. Vysvětluje zde další otázku, ostatně užcc související, na kterou
jsme již upozornili: *Expression obligatoire des sentiments*. *Journal de Psy-
chologie*, 1921.

II. ZÁSADY, DŮVODY a INTENZITA VÝMĚNY DARŮ (MELANÉSIE)

U Melanésanů se zachoval a rozvinul potlač více než
u Polynésanů.⁹ To však není předmětem našeho zájmu.
V každém případě se u nich na jedné straně zachoval
a na druhé rozvinul celý systém darů a této formy směny.
A protože se v Melanésii mnohem jasněji než v Polynésii
objevuje pojem plátdla¹⁰, systém se částečně komplikuje,
ale též upřesňuje.

NOVÁ KALEDONIE. — Nejen představy, kterými se
chceme zabývat, ale i jejich vyjádření nacházíme v doku-
mentech, které k tomuto tématu shromáždil Leenhardt.
Začal popisovat *pliu-pliu** a systém slavnosti, darů, zá-
vazků všeho druhu, včetně peněžních¹¹, systém, jež mň-
žeme bez váhání označit za potlač. Právni odkazy ve slav-
nostních proslavcích obřadníka jsou v tomto ohledu ty-
pické. Tak při slavnostním podávání jantů¹² během hos-
tiny říká: „Je-li nějaké staré pliu, před nímž jsme u Wi...
aid, nestáli, tento jan tam spóchá, jako kdysi podobný
jan přišel od nich k nám...“¹³ To se vrací věc sama.
V témže proslavu duch předků nechává „sestoupit... na
tuto část potravin ohlas jejich působení a síly“. Výsledek
činu, který jste vykonali, se projeví ještě dnes. Všichni
pokolení se zjevila v jeho ústech.“ a zde máme jiný, ne-
méně výrazný způsob, jak znázornit právní vazbu: „Naše
slavnosti jsou pohyb jehly, kterou se sešívají jednotlivé
části slamené střechy, aby z nich byla střecha jediná, je-

⁹ Viz výšc. s. 34, pozn. 79.
¹⁰ Bylo by na místě znovu se zabývat otázkou plátdla v Polynésii. Viz výšc.
s. 19, pozn. 17. Ellův citát o samojských rohozích. Plátdlem jsou nespo-
ritné velké sekery, výrobky z nefritu, tiké, vorvaní zubů, jakož i celá řada
muší a krytů.
¹¹ LEENHARDT, *La monnaie néo-calédonienne*, 1922, s. 328, zvlášť co se
týče plátdel o pohřbu a jejich principu, s. 332. *La Fête du Plou en Nou-
velle-Calédonie*, *Anthropologie*, s. 226 n.
¹² Tam., s. 236—237, stov. s. 250 a 251.
¹³ S. 247, stov. 250—251.

zavazané a hlazené mušlové náramky, které nosí při slavnostních příležitostech jejich majitelé či příbuzní, a sula-ua, náhrdelníky vyrobené zručnými femeslníky ze Sina-kety z krásné perleti červené ostrovky. Nosi je při slavnostních příležitostech ženy³⁰, výjimečně je navlékají i muži, například při umírání³¹. Oba dva druhy jsou největšíinou tezaurovány, člověk je má proto, aby se těšil z jejich vlastnictví. Výroba náramků, výlov a klenoňické zpracování lastur a směňování těchto prezitních předmětů jsou spolu s jinými, méně obřadními a všednějšími obchody zdrojem úspěchu Trobriandánů.

Podle B. Malinowského vykonávají tato *vaygu'a* určitý kruhový pohyb: *muwal*, náramky, se pravidelně předávají ze západu na východ, a *sulawa* putují vždycky z východu na západ.³² Oba tyto protichůdné pohyby probíhají mezi všemi Trobriandskými ostrovy, mezi ostrovy d'Entrecasteauxovými, Amphlett i osamocenými ostrovy Woodlark, Marshall Bennett, Tulbe-tube a konečně nejvzdálenější částí jihovýchodního pobřeží Nové Guineje, odkud střetává s podobnými velkými výpravami přicházejícími z Nové Guineje (Massim, jih)³³, které popsal Seligman.

Oběh těchto znaků bohatství je v zásadě nepřetržitý a neodvratný. Člověk je nesmi držet příliš dlouho, nesmi postupovat příliš pomalu ani příliš vehementně³⁴, když se jich zbavuje, ani jimi pocítit někoho jiného než předem určené partnery v určitém směru, ve „směru náramků“, ve „směru náhrdelníku“.³⁵ Musí a smí si je ponechat od

sv. I. s. 189, v. 15; *Hufschur*, d. I. s. 263, ř. 6, atd. Všimneme si i dalších zajímavých příkladů lakovýchlo institucí. Tyto hodnoty jsou ovšem dosud neslé, nejsou známy žádné povahy, aby se mohly stát základní měrou hodnoty: jejich cena kupříkladu roste a klesá s počtem a rozsahem transakcí, při nichž jsou použity. Malinowski velice pěkně strojí *vaygu'a* Trobriandánů, nabyvajících hodnoty během jejich cest, s konnovacími měry. Také hodnota mědných předmětů s rodovými znaky na americkém Severozápadě a hodnota samojských rohoží vzrůstají při každém podání, při každé směně.

Na druhé straně však tyto cenné věci mají z dvojího hlediska tytéž funkce jako peníze v našich společnostech a v důsledku toho si zaslouží, aby-ohom je přičítali alespon k témuž druhu. Mají určitou kupní sílu a tato síla se dá číselně vyjádřit. Za takovou americkou „mětu“ se musí vydat tolik a tolik přikryvek, takového *vaygu'a* odpovídá tolik a tolik košík jamu. Představa množství existuje, třebaže je to množství stanovené jinak než uředně a list se od jednoho obchodu kula či podláče k druhému. Navíc tato kupní síla skutečně zprostředkuje závazku. I tehdy, je-li dána věc uznávána jako prostředek směny pouze mezi určitými jedinci, tedy a kmeny, a vý-obecně, že není předem dána, nemá pevný podklad. Brno, přítel B. Malinowského, který podobně jako on dlouho pobýval na Trobriandských ostrovech, psal své lovcé perel ve *vaygu'a*, stejně tak jako v evropských společnostech či ve zboží s pevně daným směnným kursem. Pechod od jednoho systému k druhému se odehrával plynule, byl tedy možný. — ARMSTRONG nám k platidlu na ostrově Rossel, sousedicím s Trobriand-jako my, pokud se v tomto směru nylí: a *unique monetary system*, *Economic Journal*, 1924.

Podle nás lidé dlouho tápali. V první fázi napřed zjistili, že některé věci, vesměs magické a zácné povahy, se užíváním nemí, a přisoudili jim kupní sílu: viz M. MAUSS, *Origines de la notion de Monnaie*. Anthropologie, 1914, v. Procés verbal de l'I.F.A. (Tehdy jsme znali jenom vzdálený původ peníze.) Ve druhé fázi, když se podarilo uvést věci do oběhu v rámci kmene i mimo něj, lidé zjistili, že tyto kupní nástroje by mohly sloužit i jako prostředek počítání a oběhu bohatství. To je právě ono stadiu, které popisujeme. A teprve potom, v poměrně dávno době v semitských společnostech, avšak dost možná ne zase tak dávno, bezpochyby vynalezli prostředek — to je ta třetí fáze —, jak tyto cenné věci oddělit od skupin a od neřkuli účelové.

Podle našeho soudu tedy existovala určitá forma platidel, jež předcházel ty naše. A to ani neberu v potaz užité předměty, například ještě dříve v Asii a Africe používané mědné, železné aj. destičky či pruty, a použitelné dobojky, používané jako měra hodnoty v našich starověkých a současných afrických společnostech (o dobojku viz dále, s. 103n.). Onlounáme se, že jsme byli nuceni zúčesnit se těchto příliš širokých delat. Dojky se však užce našeho tematu a museli jsme si udělat jasno.

³⁰ Obr. XIX. Zdá se, že žena na Trobriandských ostrovech, podobně jako „princezny“ na americkém Severozápadě a několik dalších osob jsou svým způsobem využívány k tomu, aby stavěly na odiv ozdobné předměty... a to poměrně skutečně, že tímto způsobem jsou i „očarováány“, Srov. H. THURMVALD, *Forsch. Salomo Inseln*, d. I. s. 138, 159, 192, v. 7.

³¹ Viz dále.

³² Viz např. na s. 82. Srov. Kula, v. *Man*, 1920, s. 101. Malinowski py ne- našel, jak nám sám říká, mytické důvody ani jiný smysl tohoto oběhu. Bylo by velice důležitě je znát. Je-li totiž oběh motivován směňováním těchto předmětů, které se mají vrátit do výchozího bodu a sledují určitou trasu mytického původu, pak je to zcela totéž jako polymeské, maorské hru.

³³ O této civilizaci a jejím obchodu viz C. G. SELIGMAN, *The Melanesians of British New-Guinea*, kap. XXXIII a. Srov. *Année Sociologique*, d. XII, s. 374. B. MALINOWSKI, *Argonauts of the Western Pacific*, s. 96.

³⁴ Lidé z Dobu jsou „při obchodu kula tvrdí“, *Argonauts of the Western Pacific*, s. 94.

³⁵ Tam.

Jednoho obřadu *kula* k druhému a celé společenství se pyšní předměty *vaygu'a*, které obdržel jeden z jeho náčelníků. Za určitých okolností, jako je příprava smutečních obřadů, velkých *s'oi*, je dokonce povoleno brát a nic za to nedávat.³⁶ Ale pouze do obřadu, během něhož má být opět všechno vráceno a vydáno. Existuje tedy vlastnické právo, které má člověk na přijatý dar. Je to však právo určitého typu. Dalo by se říci, že je součástí všech právních zásad, jež jsme my, lidé moderní doby, pečlivě vzájemně izolovali. Je to vlastnictví i držba, záslava i pronajatá věc, věc prodaná i koupená a současně uložená, pokud ukázaná a odkázaná třetí osobě, neboť vám ji dají pouze za podmínky, že ji využijete pro druhého nebo předáte třetí osobě, „vzdálenému partneru“ zvanému *mu'i mu'i*.³⁷ Takový je ekonomický, právní a etický komplex, který Malinowski dokázal objevit, vysledovat, pozorovat a popsat.

Zmíněná instituce má rovněž svou mytickou, náboženskou a magickou stránku. *Vaygu'a* nejsou žádné netečné předměty, pouhá platidla. Každé, alespoň ta nejdražší a nejzáhadnější — a téže vážnosti se těší i jiné předměty³⁸ — má vlastní jméno³⁹, osobnost, historii, legendy, takže jim dokonce někteří jedinci propůjčují své jméno. Nelze říci, že jsou skutečným předmětem kultu, protože Trobriandané jsou svým způsobem pozitivisté. Nelze jim však upřít výjimečnost a posvátnost. Mít některé z nich „samoo sobě rozveseluje, osvěžuje, konejší“.⁴⁰ Majitelé je ohmatávají a dívají se na ně celé hodiny. Pouhým dot-

kem přebírají jejich vlastnosti.⁴¹ *Vaygu'a* se kladou na čelo, na hrud' umírajícího, třou mu jimi břicho, komhají mu jimi před nosem. Přinášeji nešťastníkovi největší úlevu.

Ale je tu ještě něco. Povahou platidel *vaygu'a* ovlivňuje i samu smlouvu. Nejen náramky a náhrdelníky, ale všechny statky, ozdoby, zbraně, vše, co patří partnerovi, je nahlolik oživeno cítěním, ne-li vlastní duší, že se také podílí na smlouvě.⁴² Velice hezká průpověď, „čarování s lastrou“⁴³, slouží napřed k vyzývání, poté k zaričkávání a přičarování věcí⁴⁴, „potenciálnímu partnerovi“, věci, které má žádat a získat.

[*Stav uzrušení⁴⁵ se zmočňuje mého partnera⁴⁶.*]

Stav uzrušení se zmočňuje jeho psa,

Stav uzrušení se zmočňuje jeho opasku...

⁴¹ S. 513.

⁴² S. 340, komentář, s. 341.

⁴³ O použití lastury viz s. 340, 387, 471. Stov, obr. LXI. Lastura je nástroj, na nějž se troubí při každé transakci, při každém slavnostním okamžiku společné hostiny aid. O rozšíření a historii užívání lastury viz J. W. JACKSON, *Peoris and Shells* (Univ. Manchester Series, 1921).

S využitím trumpaní a bubení o slavnostech a při uzavírání smluv se setkáme ve velkém počtu společností černoských (guinejských a banuuských), asijských, amerických, indoevropských aid. Je spojeno s těmito prvky a ekonomie, které zde studujeme, a zasluhuje si zvláštní studii, jak kvůli sobě samému, tak kvůli své historii.

⁴⁴ S. 340, *Muarita, muarita*. Stov, text obou prvních veršů (podle našeho mínění druhého a třetího) v křivěštině, s. 448. Tímto slovem se označují dlouzí červi s černými prstenci, s nimiž jsou ztotožňovány náhrdelníky z ostrovky, s. 341. Následuje toto zaklínání-vyzvání: „Přijďte tam společně. Přivolaň vás tam společně. Přijďte tam společně. Přivolaň vás tam společně. Objeví se tam duha. Objeví se tu duha. Přivolaň sem duhu.“ Malinowski podle vzoru domorodců povazuje duhu za pouhou předzvěst. Může však také označovat mnohonásobně odlesky perel. Výraz: „Přijďte tam společně“ je určen cenným věcem, které budou pojalý do smlouvy. Pohrávání se slovy „sem“ a „tam“ zde nahrazují pouhé zvuky *ma u*, jakési formanty; tyto zvuky jsou velmi časté v magii.

Následuje druhá část úvodu: „Jsem jedinečný muž, jedinečný náčelník aid. Ta je však zajímavá z jiných hledisek. Hlavně z hlediska poltae.“

⁴⁵ Slovo, jež je tu takto přeloženo, je — stov, s. 449 — *muunumuqunise*; vzniklo zdvojením výrazu *muana* či *muquna* vyjadřujících *tihung* (světlý) či *state of excitement* (zrušení).

⁴⁶ Předpokládám, že tam podotýný verš byl musel, protože Malinowski na s. 340 výslovně říká, že toto ústřední slovo kouzla označuje duševní rozpoložení, které se zmočí partnera a jež ho vede k tomu, aby poskytl šité dary.

³⁶ S. 502, s. 492.

³⁷ „Ranote partner“ (*mu'i mu'i*, stov, *mu'i C. G. SELIGMAN, Melanesians*, s. 505, 752), je znám alespoň částí z celé řady „partners“, jako jsou známí naši obchodní partneři v bankách.

³⁸ Viz oprávněné poznámky obecného dosahu, s. 89 a 90, o obřadních předmětech.

³⁹ S. 504, parové názvy, s. 89, 271. Viz *myius*, s. 323; způsob, jakým je zmiňována *sula*va.

⁴⁰ S. 512.

A tak dále: ... jeho gwara (tabu vykající se kokosových ořechů a beteln)⁴⁷.... jeho náhrdelníku bagido'u.... jeho náhrdelníku bagiriku.... jeho náhrdelníku bagidudu⁴⁸ atd.

Tutéž myslenku vyjadřuje jiná přípověď, mytičtější⁴⁹, podivnější, avšak typově běžnější. Partner v kula má pomocné zvíře, krokodyla, jež vzyvá a který mu musí přinášet náhrdelníky (na Křlavě tzv. *muwalj*).

Krokodjle, upadni na něho, přines svého člouěka, ulož ho pod geboho (do skladovacího prostoru v člnu).

Krokodjle, přines mi náhrdelník, přines mi bagido'u, bagiriku atd.

Jedna z předchozích formulí téhož rituálu vzyvá dravého ptáka⁵⁰.

Poslední zařikávací formule společníků a účastníků smlouvy (na Dobu či na Křlavě pronášená lidmi z Kiritwiny) obsahuje strofu⁵¹, která se interpretuje dvojím způsobem. Obřad je velice dlouhý a nescílněkrát se opakuje. Má za cíl vyjmenovat vše, co kula zapovídá, vše, co je

⁴⁷ Obecně přeepsané v případě obchodu kula a s'ol, smutčených slavností, s cílem nahromadit nutné potraviny a arkové ořechy, jakož i cenné předměty. Srov. s. 347 a 350. Kouzlo se vztahuje i na potraviny.

⁴⁸ Různé názvy pro náhrdelníky, jež v tomto díle nerozlišujeme. Názvy se skládají z výrazu *bagi*, náhrdelník (s. 351) a různých dalších slov. Následují další zvláštní názvy pro náhrdelníky, rovněž očišťované.

Jelikož tato přípověď se pojí ke kule na Shakete, kde se žádají náhrdelníky a nabízejí náramky, je tčť jen o náhrdelních. Tžá připověď se používá při kule na Kiritwinc, ale v tomto případě, jelikož se požadují náramky, se uvádějí různé názvy náramků, jinak se formule v ničem neliší.

Zajímavý je i závěr přípovědi, ale opět jen z hlediska polohy: „ná jñu kula' (obchodovat), oklanu svého kula (partnera). Okradu svého kula, oloupm svého kula, budu kula, až se má loď polopí... Má pověst, to je hrom. Můj krok, zeměřesení.“ Klauzule pñsobí podivně americký. Podobné najdeme i na Salanomnových ostrovech. Viz dále.

⁴⁹ S. 344, komentář, s. 345. Konec formule je stejný jako ten, který jsme právě citovali: „Budu kula“ atd.

⁵⁰ S. 343. Srov. s. 449, znění prvního verše s mlhuvičtým komentářem.

⁵¹ S. 348. Tato strofa přichází po sledu veršů (s. 347). „Tvá zlost, člouěče z Dobu, ustupuje (jako moře)“. Pak přijde tyž sled s „ženou z Dobu“. Srov. dále. Ženy z Dobu jsou tabu, zatímco kiritwinské ženy se prostituuji návštěvníkům. Druhá část zařikávání je téhož typu.

spjato s nenávistí a válkou, a co je třeba zažehnát, aby obchod mohl být zahájen jako mezi přáteli.

Tvá zlost, pes čenichá,

Tvá válečná kresba, pes čenichá

Atd.

Jiné verze pravi⁵²:

Tvá zlost, pes je poslušný, atd.

nebo:

Tvá zlost ustupuje jako odliu, pes si hraje,

Tvuj hněv ustupuje jako odliu, pes si hraje

Atd.

Tomu je třeba rozumět: „Z tvé zlosti se stává hravý pes“. Podstatná je metafora psa, který vstane a jde pánovi olízkát ruku. Tak má jednat muž nebo i žena z Dobu. Druhá verze, poněkud vyumělkovaná, scholastická, jak pravi Malinowski, ale zjevně domácího původu, uvádí jiný výklad, který se lépe shoduje s tím, co víme: „Psi si hrají čenich na čenichu. Když se pronese slovo pes, jak je přeepsáno z dávných dob, přijdou (si hrát) i cenné věci. Věnovali jsme náramky, vrátí se nám náhrdelníky a při tom se spolu setkají (jako psi, když se očichávají)“. Jako výraz podobnosti je to hezké. Vyjadřuje se jím naráz celý soubor kolektivních pocitů: možná nenávist společníků, izolovanost platidel *vauvu'a*, která se ruší zařikáváním, lidé a cenné věci shlukující se jako psi, kteří si hrají a přibíhají na zavolanou.

Dalším symbolickým vyjádřením je spojení náramků *muvali*, ženských symbolů, a náhrdelníku *sulava*, symbolů mužských, které k sobě tlhnou jako samec k samicí.⁵³

⁵² S. 348, 349.

Tyto různé metafory znamenají přesně totéž, co jinými slovy vyjadřuje mytické zvykové právo Maori. Sociologicky vzato je to opět směr věcí, hodnot, smluv a lidí.⁵¹

Právní řád, kterým se tyto transakce řídí, nám není bohužel dostatečně znám. Anebo si jej informátoři B. Malinowského, lidé z Kiririny, nevědomují či jej špatně formulují. Anebo je jasný Trobriandancům a jako takový by měl být předmětem nového výzkumu. My máme k dispozici jen jednotlivosti. První dar *vaugui'a*, kterým se transakce zahajuje, se nazývá *vaga*, *opening gift* (vstupní dar)⁵⁵. Nezvratně zavazuje příjemce k tomu, aby poskytl nějaký dar na oplátku, tzv. *gotile*⁵⁶, což Malinowski skvěle přeložil jako *clutching gift*, dar strvající transakci. Jiný název tohoto daru je *kudu*, zub, který kouše, který doopravdy řeže, ukrajuje a uvolňuje⁵⁷. Je povinný, očekávaný a musí být rovnocenný daru prvním. Za jistých okolností je možno si jej vzít slou anebo využít momentu překvapení⁵⁸, v případě neodpovídajícího *gotile* se lze⁵⁹ mstít⁶⁰ pomocí magie nebo alespoň urážkou či nevráživostí. Pokud obdarovaný nemá možnost dar opětvat, může v nehorším poskytnout jisté *basi*, jež kůži pouze „prorazí“, ale neukousne, tudíž nezavřuje obchod. Je to jakýsi přípravný dar, úrok z prodlení, jenž má na dobu

⁵³ S. 356, možná že zde jde o jakýsi mytius směřování.

⁵⁴ Mohli bychom zde použít výraz, který obyčejně používá Lévy-Bruhl: „ičasí“, demontáž temo termín je nejasnější a nelednoznaný, vychází z právních klasifikací a identifikací takového typu, jako jsou ty, jež tu právě popisujeme.

Držíme se zde určité zásady a je zbytečné zabývat se jejími důsledky.
⁵⁵ S. 345 n.

⁵⁶ S. 98.

⁵⁷ Ve slově je možná obsažena narážka na staré platidlo z kancích zubů, s. 353.

⁵⁸ O užití *lebu* viz s. 319. Srov. *Mythe*, s. 313.

⁵⁹ Důrazný protest (*injural*), s. 357 (viz mnoho zpěvů tohoto typu v M. THURNWALD, *Forschungen*, II).

⁶⁰ S. 359. O jednom slavném *vaugui'a* se praví: „Mnoho lidí pro něj zemřelo.“ Zdá se, alespoň v případě Dobu (s. 356), že *gotile* byvá vždycky *mucati*, náramek ženský princip transakce: „*We do not kwai-poli or pokaika them, they are uoman*.“ Na Dobu je však poplávka pouze po náramcích a je dosti možné, že tato skutečnost nemá žádný zvláštní význam.

určitou zrušit dané závazky; uklidní věřitele, minulého dárce; dlužníka⁶¹, budoucího dárce, však povinnosti nezabývá. Veškeré tyto jednotlivosti jsou zvláštní a celek je ve svých výrazech zarážející: trestní postih však nemáme. Je ryze morální⁶² a magický? Cožpak je jedinec, který projeví při obchodu *kula* „tvrdost“, vystaven jen pohrdání a připadně i kouzlení? Neztváří zrádný protějšek něco jiného — své vznešené postavení či alespoň místo mezi náčelníky? To ještě musíme zjistit.

Na druhé straně však je to systémem typický. Vyjma starého germánského práva, o kterém budeme mluvit dále, by bylo za současného stavu pozorování, našich historických, právních a ekonomických znalostí těžké setkat se s výraznější, úplnější, vědomější praxí „dar-směna“ a současně praxí lépe chápanou pozorovatelem, než je ta, s níž se Malinowski setkal na Trobriandech⁶³.

Kula, její základní forma, je pouze jedním, nejslavnějším momentem širokého systému darů a protídaru, jež ve skutečnosti postihuje patrně veškerý ekonomický a společenský život Trobriandanců. *Kula* se jeví pouze jako vrcholový bod tohoto života, zvláště pak *kula* mezinárodní a mezikmenová: sice je jedním z cílů života a velkých cest, ale vesměs se jí zúčastňují pouze náčelníci, a to ještě náčelníci přímořských kmenů či spíše jen několika přímořských kmenů. *Kula* jen konkretizuje, sdružuje mnoho dalších institucí.

⁶¹ Zdá se, že zde existuje pověrova systémů různých vzájemně se prolínajících transakcí. *Basi* může být náhradek srov. s. 98, či náramek nevhodně hodnoty. Jako *basi* se však mohou dávat i jiné předměty, které přisné vzato ani k obchodu *kula* nepatří: slinky na vápno (na betel), nepopracované náhradek, velké hlazené sekery (*betku*), s. 358, 481. Ty všechny mohou zastávat jinou platidla.

⁶² S. 157, 359.
⁶³ Malinowského kniha podotáhne jako kniha Thurnwaldova ukazuje, jak vyjimečný pozorovatelem je skutečný sociolog. Na stopu těchto skutečností nás ostatně přivedly Thurnwaldovy posílky o *manoku*, d. III, s. 40, ad... „*Trosgabe*“ na Buanu.

Předně je sama směna *vaygu'a* během obchodu *kuła* součástí přepestře škály různých druhů směny, od smlouvání po mzdu, od žádosti po ryzi zdvořilost, od dokonale pohostinnosti k zdrženlivosti a studu. Kromě velkých slavnostních výprav ryze obradního a soutěživého rázu⁶⁴, zvaných *uodalak*, jsou veškerá *kuła* hlavně příležitost ke *gumucel*, běžné směně, jež nemusí nutně probíhat mezi partnery⁶⁵. Vedle užšího sdružování dochází mezi jednotlivými příslušnými společenských kmenů k volné směně. Mezi partnery v obchodě *kuła* rovněž dochází k nepřetržitému toku dodatečně přijímaných a předávaných darů i k povinným obchodním výměnám. Jsou dokonce předpokladem *kuły*. Společensví, které *kuła* vytváří a které je jejím principem⁶⁶, začíná prvním dárkem (*bagda*), jehož se „žadatelé“ nemohou domáhat; kvůli tomuto prvnímu daru se snaží získat přívěs buď první řadou dárků⁶⁷. Zatímco jsme si jisti, že *vaygu'a* bude jako opěťovaný dar (*gotile*, „závora“) vrácen, nejsme si jisti, zda *bagda* bude dána a „žadatelé“ vůbec přijmou. Tento způsob požadování a přijímání darů je pravidlem; každý z řady nabídnutých dárků má zvláštní název a před vydáním je vystaven; v takovém případě se mu říká *pari*.⁶⁸ Jiné dary mají název označující vzneše-

⁶⁴ S. 211.

⁶⁵ S. 189. Slov. obr. XXVII. Slov. s. 100. „secondary trade“.

⁶⁶ Slov. s. 93.

⁶⁷ Zdá se, že tyto dary mají druhově jistěno *uauoujla*, s. 353—354; slov. s. 360—361. Slov. *Wojla*, „kuła courting“ (kuliska dvornost), s. 439. V magické formuli, kde jsou přesně vycísleny všechny přednosti, jež může vlastnit budoucí partner a o jejichž „vrati“ musí rozhodnout dárci. Mezi těmito věcmi je právě řada darů.

⁶⁸ Je to obecnější termín: „presentation goods“ (prezentace zboží), s. 439, 205 a 350. Slovo *uatal* označuje i též dary od lidí z Dobru, Slov. s. 391. Tyto „arrival gifts“ (přivezené dary) jsou v přípořadí vypořádávány: „Můj bratře na vappu, ten vrc, má líce, ta vrc, máj košiček, ten vrc atd.“ (totéž téma a i též vřazy, s. 200).

Kromě těchto druhových názvů existují ještě zvláštní názvy pro různé dárky při různých příležitostech. Porotníkové dary, jež lidé ze Sínatky přináší na Dobru (a ne vice versa), hračkové výrobky, roltože atd., mají prosím název *pokakla*, jenž celkem dobře odpovídá pojmu odměna, obětní atd. (soustojí též *pakakla*, *guguta*, „personal belongings“ (osobní věci)).

nou a magickou povahu věnovaného předmětu.⁶⁹ Přijmout však některý z těchto darů znamená dát najevo, že jsme ochotni zasáhnout do hry, případně se jí dít činně účastnit. Některé názvy darů odrážejí právní stav, který s sebou přináší jejich přijetí⁷⁰; tentokrát je obchod považován za uzavřený. Darem bývá zpravidla nějaká cenná věc — například velká sekera z hlazeného kamene či líce z velrybí kosti. Kdo jej přijme, zavazuje se, že poskytne *bagda*, první požadovaný dar. Prozatím je však pouze polovičním partnerem. Teprve tradice slavnostního předání ho zavazuje definitivně. Důležitostí a povaha těchto darů vyplývá z nebyvalé soupeřivosti, k níž dochází mezi možnými partnery z příjizdějící výpravy. Ty vyhledávají nejlepšího partnera z protivníkovy kmene. Věc je vážná, neboť společenství, které tu postupně vzniká, vytváří mezi partnery něco na způsob klanu⁷¹. Při výběru příhodného partnera je tedy nutno svádět, osiňovat⁷². Žadatel sice musí brát zřetel ke společenskému postavení⁷³, ale snaží se dospět k cíli předostatními, uspět lépe než oni a zabýjit tak hojnější směnu dražších předmětů, jež jsou přirozeně majetkem nebohatších lidí. Pohnutkami, z nichž veškeré toto počínání pramení, jsou soutěživost, řevnivost, touha předvádět se, snaha být slavný a dlužný⁷⁴.

⁶⁹ S. 501, slov. s. 313, 270, jeliž se jednolivec vzdává ve snaze přilákat (pokakla) svého budoucího partnera, slov. s. 369. V těchto společnostech se projevuje velice vyhraněný cit pro rozlišování věcí osobní potřeby od věcí, jež jsou „proprties“ (majetkové) věci trvalé, patřící celé rodině a určené k obětni.

⁷⁰ Př. *karbutu*, s. 344 a 358.

⁷¹ Malinowskijmu bylo řečeno: „Můj partner je totéž co příslušník mého klanu (*kekakogogul*). Mohl by proti mně bojovat. Můj skutečný příbuzný je totéž co přítelci snítva, vždy bude na mé straně“ (s. 276).

⁷² Tak se projevuje konzo *kuły*, *lv*, *muasila*.

⁷³ Veličele výpravy a veličele činní mají ve skutečnosti přednost.

⁷⁴ Jeden závažný myšls, háj o *Kasabwaywayrelovi*, s. 342, sdružuje všechny tyto pohnutky. Jsme svědky toho, jak hrdina získal pověsný náhrdek *Gumakarakekaketa*, jak překonal všechny své partnery při *kuće*, atd. Viz též myšls o *Takaskitunovi*, s. 307.

Takže tu máme přivezené dary: tém pak odpovídají a vyrovnají se dary odvezené (na Sinaketé nazývané *ta-lo-ŕi*⁷⁵, věnované před odplutím, které rovněž svým bohatstvím vždy převyšují dary přivezené. Vedle obchodu *kula* se zde už uzavřel cyklus služeb a protislužeb s úrokem.

Po celou tu dobu, co transakce probíhají, se návštěvníkům poskytuje pohostinství, jídlo a na Sinaketé i ženy.⁷⁶ Kromě toho po celý ten čas dochází k předávání dalších, dodatečných darů, jež jsou pravidelně opétovány. Dokonce nám připadá, že výměna těchto darů, zvaných *korotuma*, je primitivní podobou *kuly* neboť rovněž spočívá ve směně kamenných seker⁷⁷ a zahrnutých prasečích klu⁷⁸.

Jinak je celý mezkmenový obchod *kula* podle našeho mínění jen nejkrásnějším, nejslavnostnějším a nejdramatictějším případem v rámci obecnějšího systému. Vyvádí celý kmen z úzkého okruhu jeho hranic, ba i jeho zájmů a práv; uvnitř něj jsou však rody a vesnice běžné spjaté pouty téhož druhu. Tentokrát jsou to jenom místní a domáci skupiny se svými náčelníky. Kdo vycházejí ven, navštěvují se, obchodují spolu a uzavírají vzájemné sňatky. Tomu už se asi *kula* neriká. Nicméně Malinowski v protikladu k „primořské *kule*“ mluví právem „o *kule* vnitrozemské“ a o „společenstvích *kuly*“, která vybavují náčelníka směnnými předměty. Není však přehnané mluvit v takovýchto případech o potlaci v pravém slova smyslu. Například účast lidí z Kiriviny na smutečních obřadech *s'oŕi*⁷⁹ na Kitavé zahrnuje zcela jiné věci než směnu *vay-*

giu'a; jsme svědky předstíraného útoku (*youlawada*)⁸⁰, rozdělování potravy spojené s výstavou prasat a jami.

Na druhé straně *vaygiu'a* všechny zmíněné předměty neziskávají, nevytrábějí a nesměňují vždy sami náčelníci,⁸¹ a dá se říci, že je náčelníci ani nevytrábějí⁸², ani nesměňují pro sebe. Většinou je získají jako dary od přibuzných v nižším společenském postavení, zvláště od *svagru*, kteří jsou zároveň jejich vazaly⁸³, nebo od synů, kteří jsou obdarováni každý zvláštním lénem. Když se výprava vrátí, bývají *vaygiu'a* slavnostně předána náčelníkům vesnic, střešním rodům, ba i rozdělena mezi obyčejné lidi ze sdružených rodů; zkrátka všem, kdo se přímo či nepřímou, a často velice nepřímou, na výpravě podíleli⁸⁴. Všichni jsou takto odměněni.

Konečně vedle tohoto systému vnitřního obchodu *kula*, či chcete-li nad ním, pod ním, všude kolem něj a podle nás i v jeho pozadí ovládá veskereý hospodářský, kmenový a morální život Trobriandánů systém směňovaných darů. Jejich život je jim přímo „prosyenc“, jak velmi správně říká Malinowski. Je to neustálé „dávání a brání“⁸⁵. Jako by jejich životem všemi směry procházel nepřetržitý proud darů, předávaných, přijímaných, opétovaných z povinnosti či ze ziskuchtivosti, pro slávu či nějakou protislužbu, jako výzva či zástava. Nemůžeme teď popsat vše, co sám Malinowski nestihl ještě uveřejnit. Pozastavme se napřed u dvou základních skutečností.

⁸⁰ S. 479.

⁸¹ S. 472.

⁸² Výroba a darování mouch *ŕvagi* se nazývá *goulo*, s. 503, 280.

⁸³ S. 171 n.; stov. s. 98 n.

⁸⁴ Týká se například výstavby člnů, slonmažlování hrncářských výrobků či dodávek potravin.

⁸⁵ S. 167. „Veskerý kmenový život není nic jiného než ustavičné dávat a přijímat; záduy obřad, záduy právní či zvyklostní tkon se neobjde bez hmotného daru a protidaru, které jeji provázají; dávání a přijímané statky jsou jedním z hlavních nástrojů uspořádání společnosti, náčelníkový mo-cl, příbuzenských pokrevních poutí i příbuzenských poutí vztahujících na základě sňatku.“ Stov. s. 175—176 a porovnání viz rejstřík: *Give and Take*.

⁷⁵ Str. 390. Na Dobu, s. 362, 365 a dle.

⁷⁶ Na Sinaketé, ne na Dobu.

⁷⁷ O obchodě s kamennými sekerami viz C. G. SELIGMAN, *Melanesians a dle*, s. 350 a 353, tzv. *korotuma*, *Argonauts of Western Pacific*, s. 365, 358, jsou zpravidla malované bíce z velkých kostí, malované lopytky, jež také slouží jako basy. Existují i další zprostředkovatelské dary.

⁷⁸ *Doga, doguta*.

⁷⁹ S. 486—491. O rozšíření těchto zvyků ve všech civilizacích tzv. severního Masiniu viz C. G. SELIGMAN, *Melanesians*, s. 584. Popis *uadaga*, s. 594 a 603, stov. *Argonauts of Western Pacific*, s. 486—487.

Zcela analogický vztah ke *kule* vytváří *uasi*⁸⁶. Stano-
vuje pravidelnou, povinnou směnu mezi partnery z řad
zemědělských kmenů na jedné straně a kmenů přímo-
ských na straně druhé. Zemědělský společník skládá své
výrobky před domem svého partnera rybáře. Ten zase po
úspěšném rybolovu vrátí i s úrokem zemědělské vesnici
výtežek ze své práce.⁸⁷ Je to týž systém dělby práce, jaký
jsme zjistili na Novém Zélandě.

Další důležitá forma směny má podobu výstav⁸⁸. Je to
sagali, velké rozdělování⁸⁹ potrav, které se koná u něko-
lika příležitostí, jako jsou žně, stavba chýše pro náčelní-
ka, výroba nových člunů, pohřební slavnosti⁹⁰. Potraviny
se rozdělují skupinám, jež poskytly nějakou službu ná-
čelníkovi a jeho rodině⁹¹; zemědělské práce, přeprava vel-
kých kmenů stromů na místo, kde se z nich vytlábávají
čluny nebo otesávají trámy, služby při smutečním obřa-
du, poskytování příslušníky kmene mrtvého atd. Tako-
véto rozdělování se zcela vyrovná tlingitskému *potlaci*,
nebot i zde se objevuje téma boje a soupeření. Sřetávají
se při něm rody a bratrstva, spřízněné rodiny a vzhledem
k tomu, že se při něm neprosazuje náčelníkova individuá-
lita, jde patrně o skupinové akce.

Ale kromě těchto skupinových práv a kolektivní eko-
nomiky, které už mají ke *kule* dosti daleko, všechny
ostatní individuální směnné vztahy jsou podle našeho
mínění tohoto typu. Snad jen některé z nich mají povahu
prostého směnného obchodu. Avšak vzhledem k tomu, že
tento obchod probíhá pouze mezi příbuznými, spřízněnci

⁸⁶ Bývá totožná s *kulou*, partneri bývají často též, s. 193; popis *uasi* viz s.
187—188, *stov obr.* XXXVI.

⁸⁷ Tato povinnost, trvá ještě dnes navzdory obřizím a ztrátám, jež postihují
lovce perel, nucených poustět se do rybolovu a přijít o podstatné zisky
kvůli ryze společenšské povinnosti.

⁸⁸ Viz *obr.* XXXII a XXXIII.

⁸⁹ Slovo *sagali* znamená rozdělování distribucí (jako polynské *hakarai*), s.
491, *Popis* s. 147—150; s. 170, 182—183.

⁹⁰ Viz s. 491.

⁹¹ To je obzvlášť zřejmé v případě smutečních slavností. *Spov. C. G.*
SILJGMAN, *Melanésians*, s. 594—603.

či partnery v *kule* či *uasi*, se zdá, že nejde o skutečně
volný směnný obchod. Dokonce to, co člověk přijímá
a nabývá tak do svého vlastnictví — lhostejno jakým způ-
sobem —, si nenechává pro sebe až na případy, kdy se
bez toho nemůže obejít; zpravidla to předá někomu dal-
šimu, například švagrovi⁹². Stává se, že tytéž věci, které
jste získali a dali dál, se k vám ještě téhož dne vrátí.

Do tohoto rámce spadají veškeré náhrady za poskyto-
vané věci nebo služby. Bez nároku na nějakou hierarchi-
zaci zde uvádíme ty nejdůležitější.

*Polcala*⁹³ a *karibuh*⁹⁴, *solicifory gifts* (výprosné dary),
se kterými jsme se setkali při *kule*, jsou případy mnohem
širšího jevu, který bychom mohli označit našim pojmem
mzda. Ta se poskytuje bohuť a duchům. Jiným přípa-
dem mzdy jsou *uacapulā*⁹⁵, *mapulā*⁹⁶, jež jsou projevem
vděku a příznivého přijetí a musí být nabídnuty na oplát-
ku. V této souvislosti učinil⁹⁷ podle nás Malinowski velký
objev, který osvětluje všechny ekonomické a právní vza-
hy mezi pohlavími uvnitř manželsví: služby všehu druhu
poskytované manželem manželce se považují za odměnu-

⁹² S. 175

⁹³ S. 323, jiný výraz *kuwupoli*, s. 356.

⁹⁴ S. 378—379, 354.

⁹⁵ S. 163, 373. *Uacapulā* má podskupiny, které mají zvláštní názvy, např.
peuwilo (*intial gift*, zahajující dar) a *uomeli* (*final gift*, uzavírající dar) (což
dokazuje totožnost s *kulou*, *stov. vztah gollie uga*). Zvláštní název má i j-
stý počet plateb: *karibudaboda* označuje odměnu těch, kdo pracují na
čluncích, a obecně těch, kdo pracují, např. na polích, a především ozna-
čuje konečné platby za úrodu (*urigubu*, v případě ročních dávek z úrody
poskytovaných svagrem, s. 63—65, 181) a platby za výrobu náhradelníků,
s. 394 a 183. Nazývá se rovněž *sousada*, je-li dostatečně velká (výroba ko-
tonů na Kalomé, s. 373, 183). *Youlo* je název platby za výrobu náramků,
Purucuju za jídlo dané na povzbuzení parit dvojsčtípů. Viz pětinou psané-
ku, s. 129.

Vepřové, *coco* (plůd) i jany
už došly a my pořád... dříve.

⁹⁶ Obě slova, *uacapulā* a *mapulā*, jsou různými mody slovesa *pula*, při-
čemž *uaku* je zřejmě kauzativní formou. O výrazu *mapulā* viz s. 178 n.,
182 n. Malinowski jej často překládá jako *repairment* (splacení). Obecně
bývá srovnáván s „naplást“, neboť liší bolest a tinavou z prokázané služby,
vyvažuje ztrátu předaného předmětu či tajemství, postoupeného titulu či
výsady.

⁹⁷ S. 179. Název „darů za sexuální služby“ je také *buuana* a *sebuuana*.

dar za službu, již žena prokazuje, když mu poskytuje to, co Korán nazývá „polem“.

Ponekud dětský právní jazyk Trobriandánů rozmnožil kritéria pro rozlišení různých typů protislužeb podle názvu vynahrazované služby⁹⁸, darované věci⁹⁹, podle okolností¹⁰⁰ atd. Některé názvy zohledňují veškeré tyto zřetěle, například dar kouzelníkovy nebo dar určený k získání nějakého titulu se nazývá *loga*¹⁰¹. Je neuvěřitelné, do jaké míry se celá tato slovní zásoba komplikuje kvůli zvláštní neschopnosti rozdělovat a definovat i podivným výstředkům v názvosloví.

JINĚ MELANÉSKÉ SPOLEČNOSTI

Rozšiřovat srovnání o další místa v Melanésii není nutné. Nicméně některé detaily sebrané na různých místech posílí naše přesvědčení a dokáží, že Trobriandané a Novokaledonci nerozvinuli žádný abnormální princip, který bychom nenašli u jin příbuzných národů.

Na jižní výspě Melanésie, Fidžijských ostrovech, kde jsme identifikovali poltač, fungují jiné pozoruhodné instance patřící k systému darů. Existuje období *kere-kere*, během něhož nelze nikomu nic odmítnout¹⁰²; vyměňují se dary mezi dvěma rodinami při uzavírání sňatku¹⁰³ atd. Fidžijské platlido z vorvaních zubů je navíc přesně téhož druhu jako u Trobriandánů. Nazývá se *tambuud*¹⁰⁴, jako platlido se též užívá kamenů — „matek zubů“ a ozdób,

jakoz i různých maskotů, talismanů a kmenových amuletů. Fidžijci chovají ke svým *tambuud* stejné cily, jaké jsme popsali výše: „Zacházejí s nimi jako s panenkami; vymdávají je z kosíků, obdivují je a mluví o tom, jak jsou krásná, potírají olejem a leští jejich matek“¹⁰⁵. Jejich vystavování představuje žádost, přijmout je znanou zavázat se¹⁰⁶.

Melanésané z Nové Guineje a někteří jiní ovlivnění Papuainci nazývají svá platlida *tau-tau*¹⁰⁷; jsou téže povahy a poji se k nim tytéž představy jako k platlidu Trobriandánů¹⁰⁸. Avšak i tento název musíme přitvořit k výrazu *tahu-tahu*¹⁰⁹, který znamená „zápůjčka prasat“ (ostrovy Motu a Kaitia). Název¹¹⁰ je nám ovšem dobře známý. Je to dokonce polynéský výraz, kořen slova *taonga*, jež na Samoa i na Novém Zélandu znamená klenot a rodinný majetek. Slova sama, tak jako označované věci, jsou polynéská¹¹¹.

Je známo, že Melanésané a novoguinejští Papuainci mají poltač¹¹².

Příkazné dokumenty o kmenech Buhin¹¹³ a o Banárech¹¹⁴, které nám zanechal Thurnwald, poskytují množství srovnávacích materiálů. Je v nich zjevná náboženská povaha směnovaných věcí, zvláště pak v případě platlida

⁹⁸ Tamn, s. 24.

⁹⁹ Tamn, s. 26.

¹⁰⁰ Ch. G. SELIGMAN, *The Melanesians* (glossář, s. 754 a 77, 93, 94, 109, 204).

¹⁰¹ Viz popis *doa*, tamn, s. 89, 71, 91 atd.

¹⁰² Tamn, s. 95 a 146.

¹⁰³ Platlida nejsou jediná věc z tohoto systému darů, kterou kmeny z Papuaického zálivu nazývají stejně jako Polynésané. Jiz výše jsme si všimli (ohlo, že novozélandské *haka* je totožné s *hekeru*, slavnostním vystavováním potravin, popsaným SELIGMANEM na Nové Guineji (Motu a Kaitia), viz *The Melanesians*, s. 144—145, obr. XVI—XVIII.

¹⁰⁴ Viz výše. Je pozoruhodné, že slovo *tau*, v mořském dialektu (Banksovy ostrovy) — zjevně totožné s *taonga* — má význam kupovat (zvláště pak žeml). R. H. CODRINGTON, v bří o Gatorvi kupujícím si noc (*Melanesian Languages*, s. 307—308, pozn. 9), překládá: „Koupil za vysokou cenu“. Ve skutečnosti jde o koupi uskutečňovanou podle pravidel poltače, v této části Melanésie širce doloženého.

¹⁰⁵ Viz dokumenty citované v Année Sociologique, XII, s. 372.

¹⁰⁶ Viz zvláště *Forschungen*, III, s. 38—41.

¹⁰⁷ Zeitschrift für Ethnologie, 1922.

¹⁰⁸ Tamn, s. 191.

¹⁰⁹ Tamn, s. 23. Poznáváme slovo *tahu*, *tambuud*.

a ve způsobu, jakým se jim odměňuje zpěv, ženy, láska, různé služby; podobně jako u Trobriandů je platidlo jakousi zástavou. Konečně Thurmwald na jednom zvláštním, zevrubně studovaném případě¹¹⁵ rozebral skutečnosti, jež nejlépe ilustrují, v čem spočívá systém vzájemných darů, a to, čemu se nespřávně říká koupené manželství. To ve skutečnosti zahrnuje dary putující všemi směry včetně darů od nevěstiny rodiny; žena, jejíž rodina neposkytla dostatek darů za dary přijaté, je poslána zpátky k rodičům.

Zkrátka celý ostrovní svět a patrně i část obyvatel jižní Asie, kteří jsou s ním spřázaní, zná tyž právní a ekonomický systém.

Představa, kterou si o těchto melanéských kmenech, ještě bohatších a obchodně zdatnějších, než jsou kmemy polynéské, musíme udělat, se tedy od naší běžné představy značně liší. Tito lidé mají ekonomiku přesahující rámec svého území a velmi rozvinutý systém směny, možná mnohem výkonnější a intenzivnější, než jaký znali naši rolníci či rybářské vesnice na našem pobřeží ještě asi před necelými sto lety. Mají bohatý hospodářský život a rozsáhlý obchod, přesahující hranice ostrovů a dialektů. Systémem přijímaných a nabízených darů tak zdatně nahrazují systém koupě a prodeje.

Tento právní systém — a uvidíme, že stejně tomu tak bylo i s právem germánským — uvázl na jejich neschopnosti zobecnovat a rozlišovat mezi ekonomickými a právními pojmy. Vlastně to ani neměli zapotřebí. V těchto společnostech mezi sebou nedokáží rozlišovat klany ani rodiny a nedokáží dělat rozdíly mezi svými činy; ani jednotlivci, jakkoli jsou vlivní a uvědomělí, nedokáží pochopit, že se mají vzepřít jedni druhým a že mezi jednotlivými svými činy musí umět rozlišovat. Náčelník splývá se svým kmenem a kmen s ním; jednotlivci dokáží jednat jen na jeden způsob. Holmes trefně poznamenává, že oba jazyky

¹¹⁵ Forsch. III, obr. 2, pozn. 3.

— jeden papuánský, druhý melanéský — kmenů, které poznal při ústí řeky Finke (Toariplové a Nannauové), mají „pouze jediný výraz pro označení koupě a prodeje, brání půjčky a její poskytování“. „Týmž slovem jsou vyjádřeny protichůdné operace“¹¹⁶. „Přesně vzato neuměli poskytovat a brát si půjčky v tom smyslu, v jakém tyto výrazy používáme my, ale vždy získali na oplátku za poskytnutou půjčku nějaký dar, který vrátili, když byla vrácena půjčka“¹¹⁷. Tito lidé nemají ponětí o prodeji či o úvěru, a přesto provádějí právní a ekonomické úkony, jež mají tutéž funkci.

Ani pojem směny není pro Melanésany přirozenější než pro Polynésany.

Jeden z nejlepších etnografů, Kruyt, slova prodej používá a popisuje přesně¹¹⁸ tento stav mysli u obyvatel středního Celebesu (Sulawesi). Je to zvláštní, zdědit tamní původní obyvatelé, Toradžové, jsou přece odedávna ve spojení s Malajci, velkými obchodníky.

Jedna poměrně bohatá a pracovitá část lidstva, vytvářející nezanedbatelné přebytky, tak dokázala a dokáže ve velkém směřovat věci jinými formami směny a z jiných pohnutí, než jsou ty, jež známe my.

III.

AMERICKÝ SEVEROZÁPAD ČEST A ÚVĚR

Z těchto úvah o několika melanéských a polynéských národech si již lze udělat o systému darů jasnou představu

¹¹⁶ In *printlike New Guinea*, 1924, s. 294.

¹¹⁷ Holmes nám vlastně popisuje systém zprostředkovatelských darů dosti špatně, viz výše, *ibid.*

¹¹⁸ Viz práci citovanou výše. Největší stran významu některých slov, jež nejpřesně překládáme jako „koupit, prodat“, není vlastní jen tichomorským společnostem. Dále se k tomuto tématu ještě vrátíme, už teď však připomínáme, že i v běžné francouzštině slovo *vente* označuje stejně tak prodej (venter) jako koupí (acheter) a že v čínském jazyce jednoshlábnými slovy, jež označují akt prodeje i akt koupě, existuje pouze rozdíl v tónu.

vu. Materiální i duchovní život a směna v něm fungují v nestranné a přitom závazné podobě. Závazek se navíc vyjadřuje mytickým, obrazným či chcete-li symbolickým a kolektivním způsobem, neboť nabývá podoby zájmu o směřované věci, které nejsou nikdy zcela odloučeny od svých směnitelů; jednota a společenství, jež nastolují, jsou relativně nerozlučitelné. Ve skutečnosti tento symbol společenského života — trvalý vliv směřovaných věcí — pouze poměrně přímo vyjadřuje způsob, jakým jsou podskupiny těchto rozčleněných společností archaického typu na sobě navzájem závislé a cíli, čím všim jsou si povinovány.

Indiánské společnosti z amerického Severozápadu vykazuji tytéž instituce. V jejich případě však jsou ještě zřetelnější a důraznější. Nejprve dlouho říci, že směna je u nich neznámá. Ani po dlouhém styku s Evropany¹¹⁹ se nezdá, že by nějaký významnější převod majetku¹²⁰, k němuž tam trvale dochází, probíhal jinak než ve slavnostní podobě potlače¹²¹. Popíšeme tuto instituci z našeho hlediska.

Pozn.: Jestié předtím je však nezbytné tyto společnosti stručně popsat. Kmeny, národy či spíše kmenová uskupení¹²², o nichž budeme mluvit.

¹¹⁹ S Rusy od osmáctého století a s Frankokanadskými trapy od počátku století devatenáctého.
¹²⁰ Přesto viz prodeje otroků: J. R. SWANTON, *Haida, Tewa and Myths*, v *Bur. Ann. Bull.*, 29, s. 410.

¹²¹ Základní bibliografie teoretických prací o potlačích uvedena výše.
¹²² Tento stručný přehled je podán bez jakéhokoli odvolání, je však nutný. Upoznorujeme na to, že není vyčerpávající ani z hlediska množství a názvu kmenů, ani z hlediska jejich institucí.

Stranou zůstává velký počet kmenů, zvláště pak tyto: 1. Nulkové (vakašská či kvakwiltská jazyková skupina), Belakolové (sonsedni), 2. Salisové (přiskohlavci) z jižního pobřeží. Na druhé straně výskytů výskyt se rozšiřují potlače by nikdy pokračovat dále na jih, až do Kalifornie. Tam — což je pozoruhodné z jiných hledisek — se instituce potlače podle všeho rozšířila ve společnostech etnických skupin Penutů a Hoka-Indiánů: viz např. POWERS, *Tribe of California* (Contribution to North American Ethnology, III), s. 153 (Pomové), s. 238 (Whitové), s. 303, 311 (Maidové); stov. s. 247, 325, 332, 333 k ostatním kmenům; obecně poznámky s. 411.

Instituce a umělecká řemesla, která zde popisujeme jen několika slovy, jsou jinak nekonkrétně složitě a nepřítomnost určitých prvků je zde stejně zajímavá jako přítomnost jiných. Neznají například hrnčíství jako v posledních civilizacích vstřív v jižním Pacifiku.

sdíli na severozápadním pobřeží Ameriky, na Aljašce (Thinglové a Haidové) a v Britské Kolumbii (Havní Haidové, Činšpanové a Kwakwiltové)¹²³. I ony žijí spíše z říčního či mořského rybolovu než z lovu, ale na rozdíl od Melanésanů a Polynésanů nemají zemědělství. Přesto jsou velmi bohaté, protože i dnes jim z rybolovu a lovu kožaštinové zvíře zůstávají značné přebytky, počítáme-li je v evropských cenách. Ze všech amerických kmenů mají nejvyšší obydli a velice rozvinuté zpracování cedrového dřeva. Mají i dobré čluny, a třebaže se nepoužívají na širé moře, dokáží se plavit mezi ostrovy a kolem pobřeží. Jejich hmotná kultura je na velmi vysoké úrovni. Jestié než se k nim v 18. století dostalo železo, měli získávat, tavit, odlévat a kovat želez, která se našelá v přírodním stavu na území Činšpanů a Thinglovů. Některé z těchto mýdřených předmětů, skutečně různé s rodo-
vým známen, jim sloužily jako určité platidlo. Jiným druhem platidla jisté

¹²³ Prameny, jež umožňují studium těchto společností, jsou rozsáhlé; jsou velmi hodnotné, opírají filologickým údaji a zahrnují přepisy i překladové texty. Viz základní bibliografie v DAVY, *Fot jurté*, s. 21, 171 a 215. K nim se při hlavě: F. BOAS a G. HUNT, *Ethnology of the Kwakwilt* (dále *Ethn. Stud.*), 35th An. Rep. of the Bur. of Amer. Ethnology, 1921, viz postudcká část; F. BOAS, *Tsimshian Mythology*, 31st An. Rep. of the Bur. of Amer. Ethn., 1916, vydány 1923 (dále *Tsim. Myth.*). Všechny tyto prameny mají přesto jednu nevýhodu: hrd staré prameny nedostávají, nebo nové, návštěvy své detailnosti a hloubce, nejsou z hlediska toho, co nás zajímá, dostatečně ucelené. Pozornost F. Boase a jeho spolupracovníků z *Ješup Expedition* se upírala k hmotné kultuře, k jazykovědě a mytologické literatuře. Podobně zaměřené jsou i práce profesionálních etnografů, ať už starších (Krause, Jacobson) či mladších (E. Sapir, Hill, Tont ald.). Zbývá ne-li provést, tedy alespoň dokončit právní, ekonomickou a demografickou analýzu. (Studium sociální morfologie bylo nepochybně zahuženo prostřednictvím různých cestů z Aljašky a Britské Kolumbie.) Barbaani nám silně nutí vyčerpávající monografii o Činšpanech. Očekáváme tuto nepostrádatelnou informaci a práci bychom si, aby tohoto příkladu zájly následovali další badatelé, dokud je ještě čas. V mnoha bodech výskytů se ekonomiky a práva jsou staré dokumenty — dokumenty ruských cestovatelů, A. KRAUSEHO (*Traktat Indianter*), G. M. DAWSONA (o Haidoch, Kwakwiltch, Belakoloch ald.), vesměs vydané v bulleťině kanadského geologického výzkumu (*Geological Survey*) či v kanadských *Proceedings of the Royal Society*, J. G. SWANA (Nulkové), *Indians of Cape Flattery*, Smiths. Contrib. to Knowledge, 1870; R. CH. MANNING, *Four years in British Columbia*, London 1862, pořadí nejlepší a nejvíce v nich obsažené jim určují trvalou vě-
st.

Při popisuování těchto kmenů vystává potř. Kwakwiltové tvoří kmen, ale i když jmenem nazývají i několik dalších, přidružených kmenů, jež spolu s nimi tvoří skutečný národ toho jména. Pokaždé se budeme snažit uvést, o kterém kwakwiltském kmeni práve mluvíme. Nehledě-li dále upřesnění, půjde o Kwakwilt v pravém slova smyslu. Slovo kwakwilt ostatně znamená jenou bohatý, „dým světa“, a samo o sobě už ukazuje na závažnost ekonomických skutečností, jež budeme popisovat.
Nehledáme reprodukovat všelike pravopisné detaily slov z těchto jazyků.

byly též tzv. chilkauské¹²¹, nádherně zdobené příkravky, jež dosud slouží na okrasu, přičemž některé z nich mají značnou hodnotu. Tyto národy mají vynikající řezbáře a profesionální kreslíře, Dyynky, kytě a hole, vyřezávané lázce z rohoviny atd. jsou ozdobou našich etnografických sbírek. Veskerá tato kultura je na poměrně širokém prostoru pozoruhodně jednotná. Zmíněná společenství se ovšem už odpradáвна vzájemně prolínala, ačkoli jazykově náleží k nejméně třem rozdílným etnickým skupinám¹²⁵. Jejich život se v zimě, i pokud jde o kmeny sídlící nejjižněji, podstatně liší od života v létě. Kmeny mají dvoji morfologii: od sklonku jara jsou rozpýleny na lovu, na sběru koření a štavaných bobulí v horách, na rybolovu lososů u řeky a s příchodem zimy se opět soustředí v osadách, které nazývají „mesy“. A tehdy, po celou dobu soustředění, jsou ve stavu trvalého vzruchu. Žije se silným společenským životem, ještě intenzivnějším než na kmenových shromážděních, která mohou vznikat v létě. Společivá v ustáveném slonu, kdy se neustále vzájemně navštěvují celé kmeny, rodiny a rodiny. Je to období opakovaných, na sebe navazujících oslav, v nichž každá trvá často velice dlouho. U příležitosti smrti, různých obřadů, na jednom z nejbolhatších pobřeží světa umně nashromáždilo za celé leto a podzim. Podřizuje se tomu i soukromý život; když se uloví tuleň, když se olévá nádoba s bohatými či konzervovanými kořínky, jsou zváni příslušníci téhož klanu; když na břehu tváří velryba, jsou zváni všichni.

Dnešní kultura je rovněž pozoruhodně jednotná. I když zprásoch organizace společnosti kolísá mezi režimem fratrie (Thinglové a Haldové) untrihněární a volnějším rodovým svazem patrilineárním u Kwakwilti, obecně charakteristický uspořádání společnosti, zvláště pak v případě totemismu, jsou téměř u všech kmenů stejné. Podobně jako v Melanésii na Banksových ostrovech zde mají bratrstva, nevhodně nazývaná tajně společností, často mezinárodní, v nichž však společenost mizí a u Kwakwilti rozložené společnosti zničí je například uspořádání. Části darů a protidaru, o nichž budeme mluvit, je jako v Melanésii¹²⁶ určena k plat-

¹²¹ O chilkauských příkravkách viz EMMONS, The Chilkat Blanket, *Mem. of the Amer. Mus. of nat. Hist.*, III.
¹²⁵ Viz RIVET v A. MELLILET a COHEN, *Langues du Monde*, s. 616 n. Jazyky Ilingit a Haida s koncovou platností přiřadí k rodině alutabaska E. SAPIR, *Na-Diné Languages*, *American Anthropologist*, 1915.
¹²⁶ O těchto platbách, jimiž se vykupuje postavení, viz DAVY, *Fol. Jurée*, s. 300—305. Pokud jde o Melanésii, viz příklady v R. H. CODRINGTON, *Me-*

bě za povýšení a hierarchický vzestup¹²⁷ v těchto bratrstvech. Rituality bratrstev a rodových svazů provázejí smutek náčelníků, „prodej měděných předmětů“, zasvěcování, šamanské obřady i obřady smuteční, které jsou rozvinutější u Haidů a Thinglitů. To vše se uskutečňuje v průběhu mekončících „poltačí“. Pořádají se poltače všemi možnými směry, které jsou odpovědí na jiné poltače z různých stran. Tak jako v Melanésii existuje i zde ome trvalé *give and take*, „dávat a brát“.

Poltač sám, tak typický jako sociální fakt a zároveň tak příznačný pro tyto kmeny, není nic jiného než systémm vyměňovaných darů¹²⁸. Liší se jenom prudkostí, přeháněním, nevráživostí, jež vyvolává na jedné i na druhé straně, určitým nedostatkem právních pojmů, jednodušší, primitivnější strukturou než v Melanésii, zvláště u obou severních národů, Thinglitů a Haidů¹²⁹. Kolektivní povaha smlouvy¹³⁰ je zde zjevnější než v Melanésii a Polynésii. Tyto společnosti, i když to tak na první pohled nevypadá, jsou v zásadě bližší tomu, čemu říkáme totální prostě závazky. Stejně tak právní a ekonomické pojmy jsou zde méně výrazné a vědomě propracované. V praxi však jsou tyto principy kategoričké a dostatečně jasné.

Kanestans, s. 106 n., atd.; RIVERS, *History of the Melanesian Society*, I, s. 70 n.

¹²⁷ Slovo vzestup je nutno brát ve vlastním i přeneseném slova smyslu. Tak jako pozdně vědecké slovo *edžapeja* zahrnuje výstup po žebřiku, i melanéské rituály spočívají v tom, že se mladý náčelník vysadí na jakousi plošinu. Snahajimkové a Susapové ze Severozápadu znají stejně lešení, odkud náčelník rozděluje svůj poltač. F. BOAS, *9th Report on the Tribes of North-Western Canada*, *Brit. Ass. Adv. Sc.*, 1891, s. 39; *9th Report* (*Brit. Ass. Adv. Sc.*, 1894), s. 459. Ostatní kmeny znají pouze plošinu, na které usedají náčelníci a zástupci kmenových bratrstev.

¹²⁸ Takto popisují jeho mechanismus starí autoři, Mayne, Dawson, Krause atd. Viz zejména A. KRAUSE, *Thoughts on the Indians*, s. 187 n., sbírka dokumentů starých autorů.
¹²⁹ Je-li hypotéza jazykového přesahu a jsou-li Thinglové a Haldové pouhými Alutabasky, kteří přejali severozápadní kulturu (hypotéza, k níž má ostatně blízko I Boas), hrnby ráz thinglovského a haldského poltače se tím více vztahuje sám o sobě. Je rovněž možné, že dříve severozápadního poltače je zapřičiněna tím, že se v této civilizaci střetávají dvě skupiny národů, které jej také měly: civilizace přicházející z jihu Kalliforma a civilizace přivoděná z Asie (o té viz výše s. 28 n.).
¹³⁰ Viz G. DAVY, *Fol. Jurée*, s. 247 n.

Dva pojmy jsou na americkém Severozápadě přesto mnohem patrnější než v inčianském poliáci nebo v pokročilejších či rozrůzněnějších institucích v Polynésii: je to pojem úvěru, termínu a též pojem cí¹³¹.

Jak již jsme viděli, dary v Melanésii a Polynésii kolují s jistotou, že budou vráceny, přičemž tato „jistota“ tkví v moci darované věci, jež je sama o sobě touto „jistotou“. Ale v kterékoli společnosti zavazuje dar k určitému termínu. Je už v povaze věci, že společné jídlo, rozdělení kaavy, talisman, který si dotyčný odnáší, nemohou být opělovány okamžitě. Jakýkoli prodláždá vyžaduje „čas“. Logicky zde tedy vystává pojem termínu, jedná-li se o opětování návštěv, dojednání sňatku, spojeníectví, nastolení míru, o pravidelnou účast na hrách a zápasech, o postupné slavení svátků, o poskytování rituálních či čes-

¹³¹ To nejlepší, co Boas napsal o poliáci, se nachází na této stránce: *12th Report on the North-Western Tribes of Canada*, Brit. Ass. Adv. Sec., 1898, st. 54—55 (stov. *Fifth Report*, s. 38). „Ekonomický systém indiánů z britské kolonie se plně zakládá na úvěru, jako je tomu u civilizovaných národů. Ve všem, co indián podniká, se spoléhá na pomoc přátel. Slibuje, že jim tuto pomoc později splatí. Je-li o věcnou pomoc, ježž hodnotu peníze, její hodnotu půjčky i s úrokem. Indián nemá písmo, a tak transakce probíhá veřejně, aby jí došel záznam. Nadělat si dluhy na jedné straně, zaplatit dluhy na straně druhé — to je poliáci. Tento ekonomický systém se nadočk rozvinul, že kapitál, který vlastní všichni jedinci sdružení v kmeny výrazně přesahuje množství existujících hodnot, které jsou k dispozici; jinak řečeno, podniky jsou naprosto analogické těm, jež převládají v naší společnosti, kdybychom si přáli, aby nám splatili všechny naše pohledávky, zjistili bychom, že vlastně není dostatek peněz. Výsledkem poklusu všech věřitelů získal zpět veškeré půjčky by byla strašná panika, z které by se společnost ještě dlouho vzpamatovávala.“

„Je třeba chápat, že indián, který pozve všechny své přátele a sousedy na velký podací, kde zdanlivě plomrha veškeré plody své mnohaleté práce, sleduje dvě věci, jinné nelze upřít, že jsou moudré a chvilohodné. Jeho prvním cílem je splatit dluhy. Děje se tak veřejně, s velkou dávkou obřadnosti a jako při notářském ověřování. Druhým cílem je umístit plody své práce tak, aby z nich vylézl co největší zisk pro sebe i pro své děti. Ti, kdo o této slavnosti dostanou dary, je berou jako půjčku, již použijí ve svém současném podnikání, ale po několika letech je musí i s úrokem vrátit dárce či jeho dědicovi. Tak je poliáci nakonec indii povazováni za prostředek, jak zajistit blahobyt svým dětem, osifili, když jsou ještě malí.“

Opravně-li výraz „dluh, platba, splátka, půjčka“ a naturálně je výraz dary poskytnuté a dary vrácené, jež Boas nakonec používal, máme poměrně přesnou představu o tom, jak funguje pojem úvěru při poliáci. O pojmu česl viz F. BOAS, *Seventh Report on the N. W. Tribes*, s. 57.

ných sližeb, o vzájemné „prokazování účty“¹³², o vše, co se mezi jednotlivci směňuje, podobně jako předněty, stále početnější a cennější, jak dané společnosti bohatnou.

Současná ekonomická a právní historie se v tomto bodě velice mylí. Nasákla moderními myšlenkami, a tak si dělá apriorní představu o vývoji¹³³, přičemž se řídí takzvané nutnou logikou; v zásadě se však drží starých tradic. Není nic nebezpečnějšího než tato „neuvědomlá sociologie“, jak ji nazval Simian. Cud například ještě praví: „V primitivních společnostech znají jen režim směny; v pokročilejších se praktikuje prodej za hotové. Prodej na úvěr je charakteristický pro nejvyšší stupeň civilizace; zprvu se objevuje v zastřené podobě jako kombinace prodaje za hotové a půjčky“¹³⁴. Výchozísko je ve skutečnosti jiné. Bylo dáno v právní kategorii, již právníci a ekonomové, kteří se o daný problém nezajímají, ponechávají stranou. Je jí dar — komplexní jev, zvláště pak ve své nejstarší podobě, v podobě totálního závazku, ježž v této rozprave nestudujeme — a k daru se nutně váže pojem úvěru. Vývoj nepřivodil přechod práva ekonomiky naturální směny k prodeji a přechod prodaje za hotové k prodaji na úvěr. Ze systému věnovaných a k jistému termínu vrácených darů na jedné straně vznikla — zjednodušením, přiblížením dříve oddělených časových úseků — naturální směna, na straně druhé koupě a prodej na úvěr nebo za hotové, a také půjčka. Nic totiž nedokazuje, že by některý z právních systémů, jež překonaly lázi, kterou zde popisujeme (babylónské právo především) nepoznal úvěr — znají jej všechny archaické společnosti, přezívající kolem nás. To je jiný prostý a realistický způsob, jak ro-

¹³² *Thingli*ský výraz: J. R. SWANTON, *Thiglit Indians*, s. 421 a dle. Na Niklo si nevšiml, že pojem termínu je nejen stejné starý, ale i stejné prostý, a dříve-li, stejně složený jako pojem hotovosti.

¹³³ *Střední o směnách z údolí první babylónské dynastie*, *Nonvelle Revue de l'histoire du Droit*, 1910, s. 477.

zřesit problem dvou „časových momentů“, jež sjednocuje smlouva a které studoval už Davy.¹³⁵

Nemenší rolihu v transakcích mezi Indiány hraje pojem cti.

Nikde jinde není osobní prestiž náčelníka a jeho kmene tak spjata s utrácením a s důsledností, s jakou musí i s úroknem vracet přijaté dary, se způsobem, jak přeměnit v dlužníky ty, kteří jsou mu zavázáni. Spotřeba a ničení zde neznají mezí. Při některých potlačích musí člověk vydat všechno, co má, a nic si nenechat¹³⁶. Vítezi ten, kdo je nejbohatší a kdo též nebezpečněji plynívá. Vše se zakládá na principu nevrátivosti a soupeřivosti. Politický status jednotlivců v bratrstvech a rodech, postavení v hierarchii se získává „válkou majetku“¹³⁷, podobně jako válčením, čímž štěstěným, dědictvím, společenstvím nebo snatkem. Všechno je však pojato tak jako by šlo o „zápas bohatství“¹³⁸. Snatku dětí, postavení v bratrstvech se do-

¹³⁵ G. DAVY, *Fot jurée*, s. 207.

¹³⁶ Rozdání veskerého majetku: Kwakwidiové, F. BOAS, *Secret Societies and Social Organization of the Kwakwidi Indians*, Rep. Amer. Nat. Mus., 1895 (dale jen *Sec. Soc.*), s. 469. V případě inuence novově, tam., s. 551. Koski-nové, Šuswapové: přerozdelení, F. BOAS, *7th Report*, 1890, s. 91; J. R. SWANTON, *Tlingit Indians*, 21th An. Rep. Bur. of Amer. Ethn. (dale *Tin-git*), s. 442 (v proslovu): „Utratil vše, aby ho bylo vidět (jeho synové). Přerozdelení všeho, co se získalo ve hře, J. R. SWANTON, *Texts and Myths of the Tlingit Indians*, Bull. č. 39, Bur. of Am. Ethn. (dal *Tlingit T. M.*), s. 139. Ještěkern: „Profilkadi, válka bohatství — krávná válka najdené v proslovu a G. HUNTT, *Kwakiutl Texts*, I. řada, Jessup Expedition, d. III (dale *Kwa*, d. III), s. 485, 482; *Proc. Sec. Soc.*, s. 698 a 673.

¹³⁷ Viz zejména mytus o Havasovi (Haida Texts, Jessup, VI, č. 83, Massell), který ztratil „kvr“ při hře a zomřel. Jeho sestry a synové drží smutek, uspořádají na rovníku polárce a on svláne z mrtvých.

V této souvislosti by bylo na místě studovat hru, která ani u nás není považována za smlouvu, ale za sítanec, do níž se zapojuje cti a při které se vykládají statky, které by celkem vzato vydány být nemusely. Hra je jednou z forem polárce a systémů dárů, de pozoru hodné, jak se rozšířila Kveec, s. 1404. *Lesis ebegat* (kosiky (?), heslo lepa, s. 1435, *Proc. Sep.*, s. 1448, „druhý polárce, taneč“; *Proc.*, s. 1423, heslo *maqwered*). Zdá se, že u nich nehráje žádnou srovnatelnou s titulou, jakou hráje u Haidů. Tím- s Hinkam u Haidů: SWANTON, *Haida* (Jessup Exped., V, II, s. 58 n., 141

sahuje pouze při opětovaných potlačích, kdy se obě strany revanšují. Při potlačí se prohřává, jako se prohřává ve válce, ve hře, v závodě, v zápase¹³⁹. V některých případech nejde ani o to dávat a brát, ale ničit¹⁴⁰, aby vznikli

n., kvůli figurám a názvům, totiž hra u Tlingitů, popis s názvy hůlek: SWANTON, *Tlingit*, s. 443. Vítezná figura, naq u Tlingitů, se rovná *djiln* u Haidů.

Vypravení oplyvali příběhy o hrách, o náčelnících, kteří ve hře přišli o všechno. Jeden činušpanský náčelník dokonce prohrál své děti a rodice: *Tsim. Myth.*, s. 207, 101; *Proc.*, F. BOAS, *tam.*, s. 409. Jedna haidská pověst hří příběh hry všech Činušpanů proti Haidům. *Viz Haida T. M.*, s. 322. *Proc.* (tutéž pověst, hry proti Tlingitům, *tam.*, s. 94. Soupis témat tohoto druhu najdené ve F. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 843 a 847. Etiketa a morálka si vyzádují, aby vítěz ponechal poraženému, jeho ženě a dětem svobodu. *Tlingit T. M.*, s. 137. Je zbytečné združňovat přibuznost tohoto rysu s asijskými pověstmi.

Konečnou zde najdeme nepopratelné asijské vlivy. O rozšíření asijských hazardních her v Americe viz krásnou práci E. B. TYLORA, *On American Lot-games, as evidence of Asiatic intercourse*, *Bastian Festschr.*, v příl. I, Arch. f. Ethn., 1896, s. 55 n.

¹³⁹ Tuna vyzvy, soupeřeni vyhožl Davy, k němu je třeba přičlenit téma sázky. *Viz* např. F. BOAS, *Indianische Sagen*, s. 203—206. Sázku na zřavost, na zápas, na vzestup atd. v legendách. *Proc.*, *tam.*, s. 363, pro utrácení tenat. Tato práva a morálka v sázce doposud přetrvávají. Dává všance pouze cti a důvěru, a přesto uvádí do oběhu bohatství.

¹⁴⁰ O ničením potlačí viz DAVY, *Fot jurée*, s. 224. K tomu nutno připojit následující poznámky. Dát znanou zničit, *viz* *Sec. Soc.*, s. 334. Určily počet darovaných obřadů zahrnuje ničení, např. tříletý vyplácení věna či — jak jej nazývá Boas — „splacení manželského dluhu“, obsahuje výjev, ježmuž se říká „potupení člnu“, *Sec. Soc.*, s. 518, 520. Ukon je to však jen symbolický. Nicméně při haidském a činušpanském potlačí se člny násvetelníku doopravdy ničí. Činušpané je ničí po příjezdu, když svědomitě ponahali vyložil vše, co obsahovaly. Při odjezdu dají hostům člny ještě ležet: F. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 338.

Zdá se, že vlastní ničení je nejvyšší formou spotřeby. U Činušpanů a Tlingitů se tomu říká „zabít majetek“. F. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 344; J. R. SWANTON, *Tlingit*, s. 442. Ve skutečnosti se téhož výrazu používá i při rozdělení přikryvek: „olik přikryvek přišlo nazmar, aby ho vykřel“, *Tlingit, tam.*

Do praxe ničení při potlačí zasahují ještě dvě pohánky: 1. téma války: polárce je válka. U Tlingitů se mu říká „válečný taneč“, J. R. SWANTON, *Tlingit*, s. 458. Tak jako ve válce se lze zmocnit nasek, jmen a vysíd jejich zabývaných majetků, tak se ve válce majetku zabijí majetek: buď vlastní, aby jej neměl držet, anebo druhých, čím, že se jim dají statky, které budou ničení vyřítit a oni toho nebudou mocti.

2. Druhé téma je téma oběti. *Viz* výše. Když vz majetek zabij, znamená to, že je žný. *Viz* dále. Jeden obřadník říká: „Ať nás majetek zůstané přičiním naseho náčelníka nazvat, ať naše měděné předměty zůstanou neodolčené.“ *Ethn. Kwa*, s. 1285, f. 1. Takto lze možná vysvětlit i význam slova „yag“ — ležet mrtve nebo rozdělovat polárce. *Proc.*, *Kwa*, T., III, s. 59, f. 3, a rejstřík, *Ethn. Kwa*.

V zásadě však jde jako při běžné oběti o to, předat zničené věci duchům, v daném případě rodovým předkům. Toto téma je ovšem rozvinutější

dojem, že si ani nepřejete, aby vám něco vraceli. Pálí se celé bedny rybního (*candle-fish*, korusška) či velrybního tuk¹⁴¹, spalují se domy a tisíce příkrývek; rozbíjí se nejdražší meděné předměty, hází se do vody, abychom rozdrtli „umřelci“ svého soupeře¹⁴². Tak postupuje na společenském žebříčku nejen jednolivec sám, ale i jeho rodina. Máme tedy před sebou právní a ekonomický systém, ve kterém se ustavičně vydává a převádí značné bohatství. Chceme-li, můžeme tyto převody nazývat směnou či dokonce obchodem, prodejem¹⁴³, ale je to obchod vznesený, prodchnutý velkorysostí, a probíhá-li v jiném duchu, s vyhlédem okamžitého zisku, stává se předmětem značného opovržení¹⁴⁴.

u Thingitů (J. R. SWANTON, *Thingit*, s. 443, 462), u nichž se předkové nejen účasně potlačí a těží z něcím, ale těží i z darů, které jsou věnovány jejich zlijcím jmenovcům. Pro toto téma se zdá příznačné něcím ohněm. Viz velice zajímavý mytus u Thingitů, *Thingit T. M.*, s. 82. Haldové obětovali ohni (Skiddegat): J. R. SWANTON, *Haida Texts and Myths*, Bull. Bur. Am. Ethn., č. 29 (dále *Haida T. M.*), s. 36, 28 a 91. Téma není tak patrné u Kwakwítů, i když u nich existuje božstvo zvané „Soedict na ohni“. Jomuz se např. za odměnu obětující oděv nemocného dítěte: *Ethn. Kuwa*, s. 705, 706.

¹⁴¹ F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 353 autl.

¹⁴² Viz dále, v souvislosti se sloven *piEs*.

¹⁴³ Dokonce se zdá, že slova „směna“ a „prodej“ jsou kvakwítštině cizí. Já sám jsem slovo prodej v různých Boasových glósověch našel pouze v souvislosti s prodejem meděného předmětu. Toto dražení však má s prodejem pramálo společného, je to svého druhu sázka, utkání v šlechtosti. A pokud jde o slovo směna, našel jsem je pouze ve tvaru *L'ag*, ale v kontextu označeném *Kuwa T. III*, s. 77, f. 41 se užívá pouze ve spojitosti se zmlouvou jiné¹⁴⁴.

¹⁴⁴ Viz výraz „lacný potravny“, *Ethn. Kuwa*, s. 1462. „loužici po rybníku zbolatnuti“, *tam.*, s. 1394; viz krásně proklínání „analych potraňk“: „Mali, kteří roknji, mali, kteří pracuji [...] kteří jsou porazení; [...] kteří slijbují, že dají člny; [...] kteří berou dany majetku; [...] kteří pasou po majetku; [...] kteří pracují jen pro majetek (výraz, předcházející jako *property* (majetek), je „manag, prokázat laskavost, *tam.*, s. 1403), zrádci.“ *Tam.*, s. 1287, f. 15—18, *stov.* Jiný proslov, kde je řečeno o náčelníkovi, který uspořádal podací, a o jeho hledech, kteří berou a nikdy nevraceli: „dal jim najíst, pozvali je [...] naložili si je na hrbeč...“, *tam.*, s. 1293, *stov.* 1291. Viz jiné proklínání „analych“, *tam.*, s. 1381.

Nemysleme si, že morálka tohoto druhu protitřetí ekonomice či odpovídá komunistické zahálčivosti. Činšlanové odsuzují jakou i vypřáveji o usředlém hrdinovi Havranovi (střoviceli), jak ho otec Kvuči lakonství zapnul: *Tam. Myth*, s. 61, *stov.* s. 444. Tyž mytus existuje u Thingitů. Ti odsuzují také zahálku a zcprání hostů a vypřáveji, jak byli potrestáni Havran a jeho lidé, kteří putovali od města k městu a nechtávali se vrátit: *Thingit M. T.*, s. 260, *stov.* 217.

Jak vidíme, pojem cti, který má tak mocný vliv v Polynésii, který je stále přítomen v Melanésii, tadý způsobuje skutečnou spoušť. V tomto ohledu nevěnují klasické nauky náležitou pozornost silám, jež poháněly lidstvo, ani tomu, zaé vědíme společností, jež předeházely tu naši. I tak poučený vědec jako Havelin považoval za svou povinnost odvodit pojem cti, pokládany za nepřisobyvý, od pojmu magické moci¹⁴⁵. Ve cti, váznosti spatřuje pouze její náhrázku. Skutečností je však složitější. Pojem cti není tímto civilizacím cizí, jako jim není cizí pojem magické síly. Sama polynéská *mana* symbolizuje nejen magickou sílu každé bytosti, ale též její čest, a jedním z nejlépeších překladů toho slova je autorita, bohatství¹⁴⁷. Thingilský či haldský potlač vychází z toho, že se považuje za čest prokazovat si navzájem úsluh¹⁴⁸. I ve skutečně primitivních kmenech, jako jsou ty australské, jsou lidé neméně citliví

¹⁴⁵ Injuria, *Mélanges Appleton: Magie et Droit indouéet*, *Année Soc. X.*, s. 146. Platí se za čest moci tancovat u Thingitů: *Tl. M. T.*, s. 141. Uhrada náčelníkovy, který tanec složil. U Činšjanů: „Vše děláme pro čest... Všechno ostatní je bohatství a předhádka manovosti“. F. BOAS, *Fifth Report*, 1899, s. 19. Důncem v *MAWNE*, *Four Years*, s. 265, už říká: „z poulného chlubení věcmi“ Tytéž zasnaly navíc nacházejí výraz ve velkém počtu rituálních nejen v rituálních vzestupu autl., ale i v tenci, které například spočívají v „pozvednutí meděného předmětu“ (Kwakwítlové), *Kuwa T. III*, s. 499, f. 26, „vztyčení kopí“ (Thingitové) *Tl. M. T.*, s. 117, „vztyčení polhového sloupu“, „pozvednutí a totemického“, „vztyčení nosného trámu domu“ na zplnost máje. Nesmíme zapomenat, že potlač má za cíl zjistit, která „rodina“ je „nejvýše postavená“ (komparativně náčelníka Kaušana k baji o Havranovi, Thingitové *Tl. M. T.*, s. 119, pozn. autl.)

¹⁴⁷ E. TREGGAR, *Maori Comparative Dictionary*, heslo *Mana*. Bylo by na místě rozepřít si pojem bohatství jako takový. Z hlediska našeho výkladu bolnaly élovek je ten, kdo má v Polynésii *mana*, u Rímě *auctoritas*, a ten, kdo je u amerických kmenů „štedrý“, *uolats* (*Ethn. Kuwa*, s. 1396). Musíme poukázat na vztah mezi pojmem bohatství, autority, práva rozkazovat těm, kdo přijímají dary, a političtému: je zcela zjevný. Např. u Kwakwítů je jedním z nejlépejších Klanů Klan *Watasaku* (současné jméno rodiny, název tance a jednoho bratrství); to jurtio znamená „velcí, kteří přicházejí sluh“, kteří rozdávají při podací; *uolatsa* znamená nejen bohatství, ale též „rozdávání příkrývek u příležitosti vydražování meděného předmětu“. Jina metatora spočívá v tom, že élovek je považován za „zřezklého“ pořádanými podací: *Sec. Soc.*, s. 558, 559. O náčelníkovi se praví, že „pozrl kmeny“, jinž rozkládají bohatství: „zvrací majetek“ autl.

¹⁴⁸ Thingilská píseň říká o bratři Havranu: „Ona tři Vka *uoludle* (úrodninový)“, *Tl. M. T.*, s. 398, č. 38. U obou kmenů je jednoznačně stanovena zásada, že „vážnost“ a „moc“, které se mají vzdávat a oplácovat, zahrnují dary. J. R. SWANTON, *Thingit*, s. 451; SWANTON, *Haida*, s. 162, připouští, že některé dary nemusí být opláceny.

na čest než v těch, jimiž se zabýváme, a prokazují si ji různými sluzbami, vzájemným nabízením potravin, přednostmi, rituály, stejně tak jako dary¹⁴⁹. Lidé dokázali rucití citi a jménem dávno před tím, že se uměli podepsat.

Potlačé na americkém Severozápadě byl dostatečně studován ze všech stránek, které se týkají samé formy smlouvy. Přesto je nutné zařadit studii, jež o ni sepsal Davy a L. Adam¹⁵⁰, do širšího rámce, v jakém by měla být s ohledem na téma, jež nás zajímá, nahližena. Potlačé je totiž něco víc než pouhý právní jev: je jedním z jevů, jež navrhujeme nazývat „totálními“. Je to jev náboženský, mytologický a šamanistický, protože náčelníci, kteří se do potlačé zapojují, ztělesňují předky a bohý. Jejich jméno nosí, jejichž tance tanoují a jejichž duchové je ovládají¹⁵¹. Je to jev ekonomický, a je tedy potřeba změřit jeho hodnotu, důležitost, přičiny a důsledky transakcí, obrov-

¹⁴⁹ Srov. dále (zkrácen) s. 136, pozn. 7.

¹⁵⁰ U těchto kmenů se při hostině, při důstojnějším přejímání darů, který měl být vyžadán, neobvykle dává na etiketu. Uvedlne si pouze tři, pro nás velice poutavé příklady u Kwakwaka'waka. Handi a Činšjanská: náčelníci a urození jeví při hostinách málo, hodné jedi jejich vazalové a obecní lidé; doslova mají „mlsný jazyček“. F. BOAS, *Kwaka. Ind.*, Jesup., V, II, s. 427, 430; nebezpečí přejímání. *Tsim. Myth.*, s. 59, 149, 153 aut. (unytý); při hostině zpraví. *Kwaka. Ind.*, Jesup Exped., V, II, s. 430, 437. (Trombí se na lasturu, „a-by se vědělo, že neumíme hladem“; *Kwaka. T.*, III, s. 486. Urozenec nikdy nic nadržavě nežada. Saman léčitel si nikdy neřekne cenu, jeho „duch“ mu to zapovídá. *Ethn. Kwaka.*, s. 731, 742; *Haida T. M.*, s. 238, 239. Přesto u Kwakwaka existuje „žebraček“ bratrstvo a tance.

¹⁵¹ Viz výše uvedená bibliografie, s. 14 n.

¹⁵² Tento princip zvláště rozvinul tingitský a haidský potlačé. Srov. *Tingit Indians.*, s. 443, 462. Srov. rozpravu v *T. M. T.*, s. 373; *duchové kouři*, do- knů konti hoste. Srov. s. 385, f. 9. „My, kteří zde pro vás tančíme, nejme vlastně my sami. Handi tu mási dávno mrtví strýčové.“ Hosti jsou duchové, talismany *gona' gader*. *tern.*, s. 119, pozn. a. Ve skutečnosti zde prostě došlo k splynutí dvou principů, oběti a daru: je srovnatelné, snad s vyjím- kou plusebentí na přírodu, se všemi případy, které jsme doposud (výše) uváděli. Dát živým znamená dát mrtvým. V jedné pozoruhodné tingitské báchorce (*T. M. T.*, s. 227) stojí, že člověk, který vstane z mrtvých, „j- jak za něho uspořádá potlačé; tena duchů, kteří vyškají živým, že za ně ne- uspořádali potlačé, je běžné. Kwakwaka'waka stejně zásady. P. proslov, *Ethn. Kwaka.*, s. 788. Živí u Činšjansků zastupují mrtvé. Tade piše Boasovi: „Obětiny mají zpravidla podobu darů předaných na nějaké slav- nosti.“ *Tsim. Myth.*, s. 452 (historické legendy), s. 287. Shríka témat. F. BOAS, *tern.*, s. 84b. Ke srovnání s Handy, Tingity a Kwakwaka.

ských i dnes, kdy je převládíme na evropská měřítka¹⁵². Potlačé je rovněž jev z oblasti sociální morfologie: shro- máždění kmenů, rodů a rodu, ba i národů při něm vy- volává značnou nervozitu a vzrušení; lidé se sbírají, a přesto si zůstávají cizí, komunikují a soupeří spolu v obrovském obchodě a trvalém zápolení¹⁵³. Dostáváme se k estetickým jevům, které jsou neobvykle početné. Konečně je třeba doplnit poznámku i k právnímu hledis- ku, k tomu, co již bylo řečeno o formě těchto smluv a co bychom mohli nazvat lidským předmětem smlouvy, a k právnímu statutu smluvních stran. I hmotné před- měty smlouvy, věci, které se při jejich uzavírání směnují, mají totiž zvláštní moc, jež způsobuje, že jsou dávány a hlavně vráceny.

Bylo by prospěšné — kdybychom měli dostatek místa —, pro nás vy- klad rozlišovat na americkém Severozápadě čtyři formy potlačé: 1. potlačé, jehož se zúčastňují výhradně či téměř výhradně frátrte a roduy náčelníků (Tingitové); 2. potlačé, při kterém hraji téměř stejnou úlohu frátrte, rody, náčelníci a roduy; 3. potlačé mezi náčelníky soupeřících rodů (Činšjano- vě); 4. potlačé náčelníků a bratrstev (Kwakwaka'waka). Zabrato by nám však přišlo mnoho času, kdybychom takto postupovali, a kromě toho rozlišení tři forem (lehybí ta činšjanská) už předložil Davy¹⁵⁴. Konečností pro po- řeby naší studie, týkající se tří aspektů daru, povinnosti dávat, povin- nosti přijímat a povinnost oplácet, jsou všechny čtyři formy potlačé téměř totožné.

¹⁵² Viz dále několik příkladů hodnoty měděných předmětů, s. 93, pozn. 242.

¹⁵³ A. KRAUSE, *Tingit Indians*, s. 240, dobře popisuje způsob, jakým k sobě tingitské kmény vzájemně přistupují.

¹⁵⁴ G. DAVY, *For Jurée*, s. 171 n., 251 n. Činšjanská forma se značně ne- liší od formy haidské. Uložla rodu, je snad výraznější.

Základem poltače je povinnost dávat. Náčelník musí uspořádat poltač za sebe, za svého syna, zete či dceru¹⁵⁵ a za své mrtvé¹⁵⁶. Zachová si autoritu vůči svému kmenu a své vesnici, potažmo vůči vlastní rodině, udrží si své postavení mezi náčelníky¹⁵⁷ — z hlediska národného i mezinárodného — jen tehdy, dokáže-li, že obcuje s duchy, kteří jsou mu — podobně jako majetek¹⁵⁸ — příznivě nakloněni, že se ho majetek drží a on se drží jeho¹⁵⁹. Velikost majetku může dokázat jen tím, že jej prohýří, rozdeílí a poníží tím druhé, neboť je „zasítní svým jménem“¹⁶⁰.

¹⁵⁵ Je zbytečné rekapitulovat Davyho výklad o vztahu mezi poltačem a plitickým statusem, zvláště pak mezi zletím a synem. Je rovněž zbytečné vykládat se k významu hostiny a smutný z hlediska užívání spojenců. Například výměna činnosti mezi dvěma lidmi způsobí, že pak mají „jen jedno srdce“, jeden je tehánem a druhý zletím. *Sec. Soc.*, s. 387. Text, *Kua. T.*, III, s. 274, dodává: „Bylo to, jako kdyby si byli vyměnili jména.“ Viz též *lam.*, III, s. 23: v jednom mytí o slavnosti Ninkšití (dalšího kvakintského kmene) má světební hostina za cíl uvést dívky do vsí, „kde bude jísti poprvé“.

¹⁵⁶ Pohřební poltač je doložen a dostatečně prostudován u Haidů a Tingů; u Chinsjanů je patrně více sjpat s ukončením smutku, se vyzvěním lolemového sloupu a se zpohřbením: *Tsm. Myth.*, s. 534 n. Boas nás na pohřební poltač u Kwakintů upozorňuje, avšak popis takového poltače nalezeme v jednom mytí: *Kua. T.*, III, s. 407.

¹⁵⁷ Poltač k zachování práva na rodový znak: J. R. SWANTON, *Haida*, s. 107. Viz příběh *Leg. čka. Tsm. Myth.*, s. 386. *Leg. čka.* je ústní hovorová činnost náčelníka. Viz též *lam.*, s. 364, příběhy o náčelníku Nesbahosovi, což je další homonym ústní činnosti náčelníka, a zprásoh, jakým se vysnival náčelník Haimasovi. Jedním z nejdůležitějších ústí u Kwakintů (Levitkraj) je Daberd (*Kua. T.*, III, s. 19, f. 22; *stov. daberd-galdca. Ethn. Kua.*, s. 1406, sloupec J), který má před poltačem jméno, jež znamená „neschopen dosáhnout svého cíle“ a po poltači získává jméno, jež znamená „schopen dosáhnout svého cíle“.

¹⁵⁸ Jistý kvakintský náčelník pravil: „Na čem si zakládám, na jménu, na kofonech své rodiny, všichni mi předkové byli...“ (a zde udává své jméno, které je zároveň titulem a jménem obecným) „pořadatelci maxuy“ (velkého poltače): *Ethn. Kua.*, s. 887, f. 64, *stov.* s. 843, f. 70.

¹⁵⁹ Viz dále (v proslovu): „Jsem ověšen majetkem, jsem bohatý na majetek, jsem mětic majetku.“ *Ethn. Kua.*, s. 1280, f. 18.

¹⁶⁰ Koupit si mětic přednet znamená zanešt jej „pod jméno“ kupujícího, F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 345. Další meclafora je v tom, že jméno pořadatele poltače uspořádaným poltačem „nabývá na váze“. *Sec. Soc.*, s. 349; ztráti na váze“ přijatým poltačem. *Sec. Soc.*, s. 345. Táž idea, idea nadřazenosti dárce nad obdarovaným, je vyjádřena různě: zahrnuje představu, že obda-

Vznešený Kwakintů a Haida mají přesně tutéž představu o tom, co je to „tvář“, jako čínský vzdělanec či důstojník¹⁶¹. O jednom z velkých bájných náčelníků, který nepořádal poltač, se praví, že měl „prohnilou tvář“¹⁶². Tento výraz je zde ještě přesnější než v Číně. Na americkém Severozápadě totiž ztrátí vážnost znamená ztrátit duši. Je to „tvář“, taneční maska, právo ztělesnit nějakého ducha, nosit štít, totem, *persona sama*, které jsou takto ve hře, o něž lze přijít při poltači¹⁶³, při hře o dary¹⁶⁴, tak jako o ně lze přijít ve válce¹⁶⁵ či důsledkem nějakého prolhřeš-

rovany je svým způsobem otrokem, dokud se nevykoují (tehdy „je jméno špatné“, říkájí Haidové, J. R. SWANTON, *Haida*, s. 70; *stov.* dále): Tingůve říkájí, že „hazejí dary na hrbet těm, kdo je přijímají“, J. R. SWANTON, *Tingův*, s. 428. Haidové pro to mají dva přízračné výrazy: „vést do pohybu“: „rozklítat“ svou jehlu (*stov.* novokalendonský výraz výše, s. 39), jež patrně znamená „porazit někoho druhohradě“, J. R. SWANTON, *Haida*, s. 162.

¹⁶¹ Viz příběh o Haimasovi, který ztratil svou svobodu, své výsady, masky a všechno ostatní, své pomoci duchy, rodinu a majetek. *Tsm. Mytholog. s.* 361, 362.

¹⁶² *Ethn. Kua.*, s. 805. Hnutí, kvakintský spolupracovník Boase, napsal: „Nevím, proč náčelník Maxuyvalde (vlastně pořadatel poltače) nikdy nespóradil žádnou slavnost. To je vše. Tak ho nazvali Gelsion, tedy Prohnilá tvář“. *Tam.*, f. 13—15.

¹⁶³ Poltač je ve skutečnosti nebezpečná věc; nebezpečně je při něm nedat, stápné jako přijmout. Osoby, které se dostaly na mytický poltač, z toho nikdy snít (*Haida T.*, *desup.*, VI, s. 626; *stov.* s. 667. Viz mytús, Chinsjanů), *stov.* též B. BOAS, *Indiansche Sagen*, s. 356, č. 58. Je nebezpečně mít něco z jinoného zákadu toho, kdo poltač pořádal; např. poží něco na poltači duchů v závěti. Kwakintská legenda (Awitkeno), *Ind. Sagen*, s. 239. Viz krásnou báj o Havranovi, jenž vytrhne ze svého těla potraviny (několik variant), *Challog. Ind. Sagen*, s. 76; Nutkové, *lam.*, s. 106; *stov.* nánt v F. BOAS, *Tsm. Myth.*, s. 694, 695.

¹⁶⁴ Poltač je vlastně hra a zkoniska. Tato zkoniska spočívá např. v tom, nedostal v příběhu hostiny skytašku. Raději zemřít než mít skytašku“ říká se. F. BOAS, *Kwakint Indians, desup. Expedition*, v. V, část II, s. 428. Viz znetní výzvy: „Pokusíme se je vyprázdnit prostřednictvím našich hostů (iniský)“: *Ethn. Kua.*, s. 991, f. 43; *stov.* s. 992. O významové nejednoznačnosti u slov, jež znamenají dát někomu najíst, oplátl někomu jídlo a reamnovat se, viz glosář (*Ethn. Kua.*, heslo *genesa*, *genka*; dát najíst, odměnit se, oplátl něco někomu).

¹⁶⁵ Viz výše rovnítko mezi poltačem a válkou. Symbolem kwakintského poltače je nůž připravený na konci hole, *Kua. T.*, III, s. 483. U Tingů je to vzácné kopy, *Tingův M. T.*, s. 117. Viz rituální kompenzačního poltače u Tingů. Válka kmene Kloo proti Chinsjanům, *Ting. T. M.*, s. 432, 433, pozn. 34; tanec kvůli tomu, že byl někdo zotročen; poltač bez tance za to, že byl někdo zabit. *stov.* dále obřad darování medvědího přednetu, s. 221, pozn. 6.

ku při rituálu¹⁶⁶. Ve všech těchto společnostech se předhánějí v darech. Neexistuje okamžik vymykající se běžnému životu, ani při slavnostech a zinních shromážděních, aby člověk nebyl povinován zvát přátele, dělit se s nimi o výtěžek z lovu či ze sběru plodů, pocházející od bohů a totemů¹⁶⁷; aby nebyl povinován dále rozdělit vše, co mu připadlo z poltače, jehož byl podílníkem¹⁶⁸, aby nebyl nucen projevit darem uznání za jakoukoli službu¹⁶⁹ ze strany náčelníků¹⁷⁰, vazalů či příbuzných¹⁷¹; to vše

¹⁶⁶ O rituálních profesech u Kwakwiltů viz F. BOAS, *Sec. Soc.* s. 433, 507 atd. Oděvní vnu lze právě tím, že uspořádáme poltač či alespoň přídáme nějaký dar.

V těchto společnostech existuje jedna velice důležitá právní a rituální zásada. Rozdělování bohatství hraje úlohu pokuty, oběti k usmíření duší a k obnově porozumění mezi lidmi. Otce H. A. LAMBERT, *Moeurs des sauvages néo-calédoniens*, s. 66, už u Kanaků zaznamenal pravo mateřských příbuzných požadovat odškodnění v případě, že někdo z nich prolje krev v rodině svého otce. Přesně tutéž instituci najdeme u Chinsjů, Duncan v R. CH. MAYNE, *Four Years*, s. 265; srov. s. 296 (poltač v případě proliti synovy krev). Ta by patrně měla být přirovnávána k maorské instituci *muiri*.

Stejným způsobem dlužno interpretovat poltače určené k vykoupení zajatců. Rodina, která nechala zotročit svého příbuzného, totiž musí uspořádat poltač nejen kvůli přežítí zajatce, ale též kvůli obnově „jnéna“. Viz příběh o Dzabasovi, *Tsim. Myth.*, s. 388. Totéž pravidlo platí u Tinglitů, A. KRAUSE, *Thinkt Indlaner*, s. 245; POIKER, *Mitl Census*, s. 54; J. R. SWANTON, *Tingit*, s. 449.

Kwakwiltských poltačů k vykoupení profesků proti obřadům je mnoho. Za povšimnutí stojí poltač k oděnění viny rodiči dvojelet chodících pracovat. *Ethn. Kuca.*, s. 691. Poltač k znovuzískání manželky dlužité tehánovi v případě, že vás — prokazatelně vaší vinou — opustila. Viz slovník, tam, s. 1423, sl. 1 dole. Tuto zásadu lze uplatňovat i neopodstatněně: když chce ml. náčelník přiležitost k poltači, odešle svou ženu k tehánovi, aby měl záležitost k novému rozdílení bohatství; F. BOAS, *5th Report*, s. 12.
¹⁶⁷ Dlouhý seznam těchto povinností o slavnostech, po rybolovu, sběru lovu, otevření konjektiv je uveden v *Ethn. Kuca.*, I. s. 757 n.; srov. s. 607 n. o etiketě, atd.

¹⁶⁸ Viz výše, s. 178, pozn. 136.

¹⁶⁹ Viz *Tsim. Myth.*, s. 512, 439; srov. s. 534, o placení sluzeb. U Kwakwiltů příklad platby odpočítávací příkrývek, *Sec. Soc.*, s. 614, 629 (Ninkisové, její slavnost).

¹⁷⁰ Chinsjové mají pozoruhodnou instituci, která předepisuje náčelníkům a vazalům podělit se vzájemně o stádky ze svých poltačů, aby na každého připadl podíl, který mu náleží. Ačkoli se souperí střetávají uvnitř různých kladů, ani úřd dělicích se na klany a fratrie, existují práva, která se uplatňují od fridy ke frídě; F. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 539.
¹⁷¹ Platba rodičům, *Tsim. Myth.*, s. 534; srov. G. DAVY, *Poltače*, o protichůdných systémech u Tinglitů a Haidů, dělení poltače mezi rodiny, s. 196.

s vůlnou trestu, alespoň pokud jde o lidi urozené, kteří, když poruší pravidla společenského chování, ztratí své postavení¹⁷².

Povinnost zvát je naprosto zjevná, jde-li o vzájemné pozvání mezi rody nebo kmeny. Pozvání má dokonce smysl pouze tehdy, je-li určeno lidem mimo vlastní rodinu, rod či fratrii¹⁷³. Náleží se pozvat každého, kdo se může¹⁷⁴ a chce¹⁷⁵ anebo kdo se jde zúčastnit¹⁷⁶ slavnosti, poltače¹⁷⁷. Opomenutí má neblahé důsledky¹⁷⁸. Významný

¹⁷² Haidský mýtus zaznamenaný MASSETEM (*Haida Texts*, *Jesup*, VI, č. 43) vypráví, jak jeden starý náčelník nepotřáá dost poltačů; ostatní ho nezvou, on kvůli tomu zemře, jeho synovi mu postaví sochu, vystrojí jeho jménem slavnost deset slavností, a on tak znovu ožije. V jiném mýtu u MASSETA, tam, s. 727, osloví náčelníka duch: „Máš přesplnět majetku, buďže z něj musel vystrojit poltač“ (*uol* = rozdělování, srov. slovo *uoligal*, poltač). Náčelník postaví dům a zaplatí slabebný. V jiném mýtu, tam, s. 723, ř. 34, náčelník říká: „Nenechám si nic pro sebe“, srov. dále: „Uspořádám desetkrát poltač“ (*uol*).

¹⁷³ O tom, jak se kmeny pravidelně setkávají (Kwakwiltové), F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 343; (Chinsjové), F. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 497. Přirozená věc je to v kraji obývaném fratriemi, viz J. R. SWANTON, *Haida*, s. 162; *Tingit*, s. 424. Tuto zásadu je pozoruhodně vyloučena v mýtu o Havranovi, *Tingit T. M.*, s. 115 n.

¹⁷⁴ Obejdeme se ovšem bez těch, kdo nedostali zvyklostem, nepotřádati slavnosti, nemají jména získaná během slavností, G. HUNT, v *Ethn. Kuca.*, s. 707; bez těch, kdo neoplatili poltač, srov. tam, rejstřík, heslo *Waga a Waga* *po Letia*, s. 1385; srov. s. 358, f. 25.

¹⁷⁵ Odůvod. i příběh, který je vlastně i našemu evropskému a asijskému folklornu, příběh o nebezpečí, jemuž se vystavujeme, nepozveme-li sirotka, opuštěného člověka či chudého pocesíného. Ff. *Indiansche Sagen*, s. 301, 303; viz *Tsim. Myth.*, s. 295, 292; zebřák, který je totemem, totemovým bolhem, Soupis témat, F. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 784 n.

¹⁷⁶ Tinglitové pro to mají skvělý výraz: o hostech se předpokládá, že „plují“, jejich čluny „blouví po moři“, totemový sloup, jež přináší, je vydán na pospas proudů, zastaví je až pozvání poltače, *Tl. M. T.*, s. 394, č. 22; s. 395, č. 24 (v proslovce), „jednina z pomněné běžných tříhú kwakwiltského náčelníka je „ten, ke kterému se jādijí“, „misto, kam se směřují“, př. *Ethn. Kuca.*, s. 187, f. 10 a 15.

¹⁷⁷ Urážka, jež spočívá v tomu, že se na někoho zapomene, zpusobi, že se nčastí na poltači zdiží v příběhu. V jednom chinsjanském mýtu se duchové nedostaví proto, že nebyl pozván Velký duch, a přijdou v plném počtu, až když je pozván i on, *Tsim. Myth.*, s. 277. V dalším příběhu se vypráví o tom, že když nepozvali velkého náčelníka Nesbalase, nepřišli ani ostatní chinsjanskí náčelníci; říkali: „Je to náčelník, nemůžeme se s ním rozkomiřit.“ *Tam.*, s. 357.

¹⁷⁸ Urážka mívá politické důsledky. Například poltač Tinglitů vůči vychodním Athabaskům, J. R. SWANTON, *Tingit*, s. 435. Srov. *Tingit T. M.*, s. 117.

climšjanský mýtus¹⁷⁹ ukazuje, z jakého duchovního pod-
 loží vzešlo základní téma evropského folkloru, téma zlé
 víly, kterou zapomněli pozvat na křtiny či na svatbu.
 Jasně zde vystává osnova institucí, na níž je téma vet-
 káno; je vidět, v jakých civilizacích fungovalo. Princezna
 z jedné z climšjanských vesnic otehotněla v „zemí vyder“
 a jako zázrakem porodila „Malou Vydru“. Vrací se s dítě-
 tem do vsi svého otce náčelníka. „Malá Vydra“ naloví vel-
 ké kamby a její děd z nich vystrojí hostinu pro všechny
 spolubratry, náčelníky všech kmenů. Všem Vydru před-
 stavi a klade jim na srdce, aby ji nezabíjeli, narazí-li na ni
 při lovu ve zvířecí podobě: „Zde mě vnuče vám přineslo
 potravu, již jsem vám, svým hostům, podal.“ Děd pak
 zbohatec z nejrůznějších darů, které mu přinášejí, kdy-
 kolí k němu zajdou pojist masa velryb, tuleňů a čerstvých
 ryb, jež Malá Vydra nosila v období zimního hladu. Jisté-
 ho náčelníka však zapomněli pozvat. A tak se stalo, že
 jednoho dne, když posádka člunu opomenutého kmene
 narazila na moři na Malou Vydru držící v tlamě velkého
 tuleň, lučičník z člunu Malou Vydru zabíjí a tuleň jí
 sebral. Děd a příslušníci všech kmenů pak Malou Vydru
 hledali, až zjistili, co se stalo opomenutému kmeni. Ten
 se omlouval, že nevěděl, kdo Malá Vydra je. Její matka
 princezna zemřela žalem: náčelník, který se nechtěně
 provinil, přinesl starému náčelníkovi všemožné dary na
 usmířenou. A báj se uzavírá takto¹⁸⁰: „Proto národy pořá-
 daly velké slavnosti, narodil-li se některému náčelníkovi
 syn a dostal jméno, aby se nestalo, že o tom někdo nebu-
 de vědět.“ Potlač, rozdávání statků je základním aktem
 vojenského, právního, ekonomického, náboženského
 „uznání“, ve všech významech toho slova. Náčelník či jeho
 syn jsou takto „uznání“ a lidé jsou mu „vděční“¹⁸¹.

¹⁷⁹ *Třim. Mýth.*, s. 170 a 171.

¹⁸⁰ Boas zařadil do poznámky větu z textu svého domorodého sepisovatele
 Tanea, *žarn.*, s. 171, pozn. a. Moralliu z mytu je naopak třeba spájet
 s mytem sešným.

¹⁸¹ Srov. tento dekal z climšjanského mytu o Negunakově, *žarn.*, s. 287 n.
 a poznámky na s. 846 o ekvivalencích tohoto tématu.

Rituál slavnosti¹⁸² Kwakwutlů a dalších kmenů této
 skupiny někdy vyjadřuje tuto zásadu povinného zvaní.
 Stává se, že část zmíněných slavností začíná slavností
 Psů. Ty zpodobňují muži v maskách, kteří vyrážejí z jed-
 noho domu, aby následně vtrhli do domu druhého. Slav-
 nost připomíná událost, kdy lidé z dalších tří klanů kme-
 ne vlastních Kwakwutlů opomněli pozvat Guetely, nejvyšše
 postavený klan mezi nimi¹⁸³. Ti nechtěli zůstat „nezasvě-
 cení“, vtrhli do domu tanců a všechno zničili.

Stejně zavazující je *povinnost přijímat*. Člověk nemá
 právo dar nebo potlač odmítnout¹⁸⁴. Učinit tak znamená
 projevít obavu, že budete muset oplácat, že budete „uml-
 čen“, dokud vše nevrátíte. „Umlčen“ jste vlastně už teď.
 Znamená to, že vaše jméno „ztratilo váhu“¹⁸⁵, že předem
 přiznáváte porážku¹⁸⁶, nebo se naopak v některých pří-
 padech prohlášíte za vítěze a neporazitelného¹⁸⁷. Sku-
 tech se zdá, alespoň u Kwakwutlů, že uznané postavení
 v hierarchii či vítězství při předchozích potlačích umož-
 ňují pozvání odmítnout nebo dokonce — účastníte-li se
 potlač — odmítnout dar, aniž kvitli tomu vznikne válka.
 Ale ten, kdo odmítne, se zavazuje k uspořádání potlač:
 zvláště pak musí vystrojit bohatší slavnost tuku, při níž
 lze tento obřad odmítnutí konkrétně sledovat¹⁸⁸. Náčel-

¹⁸² Pr.: pozvání na slavnost černého rybižá, kdy obřadník říká: „Zveme
 vás, vás, kteří jste nepřišli.“ *Ethn. Kwa.*, s. 752.

¹⁸³ F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 543.

¹⁸⁴ U Tlingitů se pozvávají, kteří ovládl dva roky, než přišli na potlač, říká
 „ženy“, *T. M. T.*, s. 119, pozn. a.

¹⁸⁵ F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 345.

¹⁸⁶ U Kwakwutlů musíte přijít na slavnost tuleňů, i když se vám z jejich tu-
 kni zvedá žaludek. *Ethn. Kwa.*, s. 1046; srov. s. 1048; „pokus se sníst
 všechno“.

¹⁸⁷ Proto se někdy obrací k hostům s obavou: odmítnou-li totiž nabídku,
 je tomu tak proto, že se považují za nadřazené. Jistý kwakwutlůský náčelník
 říká koskinoskému náčelníku (kmenové příslušejícím k temuz nárocht):
 „Neodmítajte mou laskavou nabídku, nebo budu zataneben, neodvrtajte
 mé srdce, aťd. Já nejsem z těch, kdo si čini nějaké nároky, z těch, kdo dávjí
 jenom těm, kteří od nich nakoupí (= dávjí jim). Tak je to, přátelé.“ F. BOAS,
Sec. Soc., s. 546.

¹⁸⁸ F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 355.

ník, který se považuje za nadřazeného, odmítne lžici plnou tuků, kterou mu podají: vyjde ven, vyhledá svýj „měděný předmět“ a vrátí se s ním „uhastí oheň“ (živeny tukem). Následuje řada formalit, které znamenají výzvu a zavazují náčelníka, který odmítl, aby sám uspořádal další poltač, další slavnost tuků¹⁸⁹. V zásadě je však každý dar vzděleky přijat a pochválen¹⁹⁰. Člověk musí hlasitě ocenit jídlo, které pro něho připravili¹⁹¹. Je si však vědom toho, že když je přijme, zavazuje se tím¹⁹², že přebírá dar „břemeno“¹⁹³. Nepřijal totiž pouze nějakou věc či účast na slavnosti, přijal i výzvu, a to si mohl dovolit jen proto, že si je jist, že se bude moci revanšovat¹⁹⁴, dokázat, že si s dárcem v ničem nezadá¹⁹⁵. Při takovýchto střetech se náčelníci dostávají do komických situací, které jsou i jako takové poctovány. Jako ve staré Galii či Germánii, jako při našich studentských, vojenských či vesnických zábovách se hosté oddávají obžerství, aby tímto groteskním způsobem „vzdali hold“ tomu, kdo je pozval. Uctit hosty musíte i tehdy, jste-li jen vyzývavělovým potomkem¹⁹⁶.

¹⁸⁹ Viz Ethn. Kuea, s. 774 n., jiný popis slavnosti obce a sňatkových bohatství je to popis Hinlitv a zdá se lepší, rovněž se zdá, že tohoto rituálu se podobně říkalo jako výraz polnířání větší souperci, zahrnuje zpěvy a bubenování (tam, s. 770; srov. s. 763), jako u Eskymáků.
¹⁹⁰ Haldská přípověď: „Udělej to co já a dej mi dobré jídlo“ (v myt.) Hist. 738, F. 32; s. 770), příběh Polčasy.

¹⁹¹ Zpěvy projevnící nespokojenost jsou velice přesně dané (Tingitové), Tingit M. T., s. 396, č. 26, 29.
¹⁹² Náčelníci u Cimsjanu zpravidla vysílají posla, aby provedl dary, které jim přinesl pozvání na poltač, Tsím. Myth., s. 184; srov. s. 430 a 434. Podle kapituluho řádu z roku 803 byl na dvoře Karla Velkého úředník pověřený podobnou inspekcí. Tento fakt, uvedený Dehennierem, mi sdělil Meunier.

¹⁹³ Viz výše. Srov. latinský výraz *oere oboeratus*, zružený dluhy.
¹⁹⁴ Mýtus o Havranovi u Tingitů vypráví o tom, jak Havran se neznámostí slavnosti, protože ti druzí (souperci) fratrie špatně přeloženo J. P. přišli lincně a přestoupili středovni cánu, jež v domě tance obě fratrie od sebe oddělují. Havran se obával, že jsou nepovraždění, T. M. T., s. 118.
¹⁹⁵ Netovnost, která je důsledkem toho, že jste něco přijali, je dobře vyložena v kvakintských prosovech, Sec. Soc., s. 355, 667, F. 17, aut. srov. s. 669, F. 9.
¹⁹⁶ Pt. Tingitové, J. R. SWANTON, Tingit, s. 440, 441.

Nedat či nepřijmout¹⁹⁷ znamená zadat si — podobně jako neoplácat¹⁹⁸.

*Povinnost oplácat*¹⁹⁹ *prostupuje celý poltač*, pokud ovšem nespocívá v pouhém ničení. Takovéto ničení, které má začasté úlohu obětování duchům, zřejmě nemusí být bezpodmínečně opláceno, zvláště pak je-li dílem nejvyššího náčelníka klanu či náčelníka klanu, který je uznán za nadřazený²⁰⁰. Běžně však má být poltač oplácen i s úroknem a totéž platí i o každém daru. Úrok se vesměs pohybuje od třiceti do sta procent ročně. I když příslušník kmene dostane od svého náčelníka za prokázanou službu příkrývku, u příležitosti svatby v náčelníkově rodně, synova nástupnictví atd. mu za ni vrátí dvě. Je ovšem pravda, že náčelník se s ním zase podělí o všechny dary, které získá při příštích poltačích, kde mu budou souperci klanu oplácat prokázané dobrodíní.

¹⁹⁷ Jistý rituál u Tingitů umožňoval nechat si zaplatit více a hostiteli zase na druhé straně umožňuje donutit hosta převzít dárek; nespokojený host naznačí, že se má k odchodu, tehdy mu dárci nabídnou dar dvojnásobně hodnotný a uvede jméno zemřelého příbuzného, J. R. SWANTON, Tingit Indians, s. 442. Tento rituál se pravděpodobně pojí k oprávněným obout sňatkových stran zastupovat duchy svých předků.

¹⁹⁸ Viz prosovy, Ethn. Kuea, s. 1281: „Kmenovi náčelníci nikdy neoplácejí l...l. oni sami se uvedli v nemilost, a ty čmš jako velký náčelník mezi těmi, kteří upadli v nemilost.“

¹⁹⁹ Viz prosovy (historické vyprávění) při poltači velkého náčelníka Legčka (tím ústředního prince), Tsím. Myth., s. 386; ten praví k Haidim: „Bndice poslední z náčelníků, protože nejse s to hodit do more inčedné předešlé, jak to udělal velký náčelník.“
²⁰⁰ Idem byl by bylo uspořádat poltač, který nebude oplácen. Viz v jednom prosovu: „Přes si dát to, co nechce opláceno.“ Ethn. Kuea, s. 1282, F. 63. Člověk, který uspořádal poltač, je přirovnáván ke stromu, k hoře: „Jsem velký náčelník, velký strom, vy jste podle mnou [...] má palisáda l...l. rozláni vám majetek.“ Tam., s. 1290, l. sloka. Vyzývání nedotknutelný poltačový sloup, to je jediný sloup strom, jediný sloup kofen...“ Tam., 2. sloka. Haidové totiž vyžadují metatou kopí. Ládé, kteří něco přijmou, zříjí „z jeho kopí“ náčelníkově, MASSER, Haida Texts, s. 486. Je to ostatně takový druh mytu.

Povinnost důstojně oplácet je bezpodmínečná²⁰¹. Člověk ztratil navěky „tvář“, neopláci-li či nemíci-li odpovídající hodnoty²⁰².

Trestem za porušení povinnosti oplácet je otroctví kvůli dluhům. Uplatňuje se alespoň u Kwakuitlů, Haidů a Cimšjanů. Je to instituce, jež je svou povahou i funkcí vpravdě srovnatelná s římským *nexum*²⁰³. Jednotlivec, který nemohl vrátit půjčku či oplátit poplat, ztrácí své společenské postavení i status svobodného člověka. Když si u Kwakuitlů neduvěřitelně jedinec vypůjčí, říká se, „prodává se jako otrok“. Je zbytečné dále zdůrazňovat, že tento výraz je totožný s výrazem římským²⁰⁴.

Haidové²⁰⁴ — jako kdyby sami od sebe přišli na latinský výraz — o matce, která při přiležitosti zasnub svého dítěte dává dar matce mladého náčelníka, dokonce říkájí, že „na něho hází síť“.

Ale tak jako „kula“ u Trobriandů není nic jiného než krajní případ výměny darů, i poplať ve společnostech na americkém Severozápadě není nic jiného než svého druhu zvrhly produkt systému darů. Alespoň v oblastech fráterů, u Haidů a Tlingitů, přetrvávají důležité pozůstatky nejdejšího totálního závazku, koneckonců velice významného pro Athabasky, významnou skupinu spřízněných kmenů. Dary se vyměňují při každé příležitosti, kdykoli se poskytuje nějaká „služba“, a všechno se pozdějí či neprodlené vrací, aby to bylo vzápětí opět někomu

²⁰¹ Viz příběh o urážce kvůli nedostatečně oplacenému poplatu. *Tsim Mylln.*, s. 314. Cimšjanové stále vzpomínají na dva medvědní předměty, které jim dluží Whitesalnikové, *tam.*, s. 364.

²⁰² „Jiného“ zůstává postrančené, člověk se nerozhýje měděný předmět téže hodnoty, jakou měl ten, který byl předmětem výzvy. *F. BOAS, Sec. Soc.*, s. 543.

²⁰³ Když si lakto znevážení jedinec půjčí, aby mohl poskytnout povinný dar či dar opřevrat, „dává své jméno všanc“, a srozumitelný výraz zní: „prodává se za otroka“, *F. BOAS, Sec. Soc.*, s. 341; *stov. Ethn. Kuua.*, s. 1424, 1451. heslo: *kekgagend*; *stov.*, s. 1420.

²⁰⁴ Druhoucí nevěsta se třeba ještě nenaročila, a mladý muž už je smluveně zavázán. *J. R. SWANTON, Haida.*, s. 50.

přiděleno²⁰⁵. Téměř stejná pravidla si uchovával Cimšjané²⁰⁶ a u Kwakuitlů v mnoha případech fungují i mimo poplať²⁰⁷. Nebudeme se tímto zjevným případem dále zabývat: staří autoři nepopisují poplať jinak, takže vyvstává otázka, tvoří-li vůbec odlišnou instituci²⁰⁸. Připomeňme si, že u Čimuků, jednoho z nejméně známých kmenů, kte-

²⁰⁵ Viz výše. Zvlášť usmířovací rituály u Haidů, Cimšjanů a Tlingitů, spočívají ve sluzběch a okamžitých protislužbách, v podstatě jde o výměnu zástav (zlobných předmětů) a rukojmích, otroků a žen. Př. ve válce Cimšjanů proti Haidům, *Haida T. M.*, s. 395. „Jelikož na každé ze zúčastněných stran si brali ženy z protivníkovy lábora a byla obava, aby se znovu nerozkňofili, byl sjednán mír.“ Za války Haidů proti Tlingitům viz kompenzační poplať, *tam.*, s. 396.

²⁰⁶ Viz výše a zvláště *F. BOAS, Tsim. Mylln.*, s. 511, 512.

²⁰⁷ [Kwakuitlové] postupně rozdělování majetku oběma směry, *F. BOAS, Sec. Soc.*, s. 418; příští rok placení pokut za prohřešky proti rituálu, *tam.*, s. 506; přeplacení kupní ceny nevěsty; *tam.*, 305, 306, s. 518—520, 563, s. 423, f. 1.

²⁰⁸ O slovu poplať viz výše, s. 14, pozn. 13. Zdá se, že ani idea, ani názvoslovi předpokládající použití tohoto výrazu nemají v jazycích amerického Severozápadu onu přesnost, jakou jin dává anglo-indiánský „sabit“ na základě čtení.

V každém případě cimšjanština rozlišuje mezi *gæcken*, velkým mezikmenovým poplatem (*F. BOAS [Palc], Tsim. Mylln.*, s. 537; *stov.*, s. 511; *stov.*, s. 968, nevhodně přeložený jako poplať) a ostatními. Haidové číť rozdíli mezi „*wegalalen*“ a „*sitkou*“, *J. R. SWANTON, Haida.*, s. 35, 178, 179, s. 68 (Massetiv text), smutčením poplatem a poplatem pořádaným z jiných důvodů.

V kwakuitštině slovo „*polat*“ (nasytil), společně Kwakuitlům a Čimukům (*Kuua T. M.*, s. 211, f. 13, *Pol* — nasycen, *tam.*, III, s. 25, f. 7) zjevně označuje nikoli poplať, ale hostinu či její účinek. Slovo „*polas*“ označuje pořadatele hostiny (*Kuua T. M.*, 2. řada; *jesup*, sv. X, s. 79, f. 14, s. 43, f. 2) a rovněž místo, kde se těsněji nasýtili. (Legenda o jmeniu jednoho z náčelníků Dzawadacooxu.) *Stov. Ethn. Kuua.*, s. 770, f. 30). Nejobecnější název v kwakuitštině je „*p/Es*“ „znít, unítl“ (jméno soupravy) (nejššířší, *Ethn. Kuua.* heslo) nebo koše při vysypávání (*Kuua T. M.*, III, s. 93, f. 1; s. 451, f. 4). Velké kmenové a mezikmenové poplaťce mají zřejmě vlastní jméno, mezuwa (*Kuua T. M.*, III, s. 451, f. 15); BOAS odrozuje od kořene ma dvě další slova zprůsobem dosi nepravidelnými: jedno z nich je *maual*, hříchati místnosti, a druhé název pro kosatku (*Ethn. Kuua.*, rcjsstřik, heslo). — u Kwakuitlů vsáknuto nalezneme množství odborných výrazů pro označení všech druhů poplaťce. Totéž platí pro označení nepravidlejších poplaťce a odkročení či spíše darů a prodatů: svatebních darů, náhradu šamanům, záloh, úroků z prodlení, sloven všech druhů výdajů a přerozdělování. Př. „*menol*“, *plie up*“, *Ethn. Kuua.*, s. 218; malý poplať, při kterém jsou dvě šaty přechozeny lidu, aby si je rozbral; „*paigol*“, darovat měděný předmět; jiný výraz pro darování činnu, *Ethn. Kuua.*, s. 1448. Minolité z těchto výrazů, konkrétně, jsou rozkořisane a významově se překrývají, jak tomu v archaickém názvosloví bývá.

ry však patří k těm, jež by bylo skutečně záhodno studovat, slovo poltač znamená dar²⁰⁹.

SLA VEČI

Můžeme jít ve své analýze ještě dále a dokázat, že předměty vyměňované při poltači mají schopnost donutit dary obíhat, být dávány a opláceny.

Předně alespoň Kwakuitlové a Cimšjanové rozlišují mezi různými druhy majetku stejně tak jako Římané či Trobriandané a Sannojci. Na jedné straně pro ně existují spořební předměty a předměty, které se běžně rozdávají²¹⁰ (Stopy po smutné jsem však nenašel.) Na straně druhé jsou rodinné cennosti²¹¹, talismany, zdobené méděné

²⁰⁹ Viz C. M. BARRIBALL, *Le Potlachs*, Bull. Soc. Géogr. Québec 1911, sv. III, s. 278, pozn. 3, kvůli významu a odkazům.

²¹⁰ Možná i prodivají.

²¹¹ Mezi majetkem a zásobami je v cimšjanštině jasný rozdíl. Tsun. *Mjth.*, s. 435. Boas tvrdí, nesporně podle Tatera, svého dopisovatele: „Vlastnictví toho, čemu se říká *rich food*, bohatá strava (srov. tam., s. 406), bylo základním předpokladem uchování rodinné vázanosti. Zásoby však nebyly považovány za součást bohatství. Bohatství se dosahuje prodáváním (jiny) bychom řekli ve skutečnosti výměnou darů) zásob či jiných statků. Který se napřed shromáždí a pak rozdávají na poltači.“ (Srov. výše s. 59, pozn. 111, Melanésie).

Kwakitlové rovněž rozlišují mezi prosyvnými zásobami a bohatstvím-majetkem. Poslední dvě slova jsou souznámá. Používali se pro ně zjevně dvě označení. Ethn. Kuca., s. 1494. První je *gəq* či *gəq* (zajímavě také používá B. Boas), srov. rejstřík. heslo, s. 1393 (srov. *gəq*, rozdával, rozdávati). Slovo má dvě odvozeniny, „*gəqat*“, majetek, a „*gəqatut*“ (talismany a parafronální jména), srov. slova odvozená od *gə*, tam, s. 1406. Další slovo je „*dədəkas*“, srov. rejstřík v Kuca., T., III, s. 519, srov. tam., s. 473, č. 31; v newwetskéštině máceči *daoma*, *dədaməla* (rejstřík v Ethn. Kuca., heslo). Konec tohoto slova je *də*. Ten zvláštní shodou okolností znamená přesně točť jako indoevropský kořen „*dē*“, přijímat, brát, nést v ruce, obnávatí atd. Symptomatičké jsou i odvozeniny. Jedna znamená i „sebrat kus oděvu nepříteli a očarovat jej“, druhá, „volit do ruky“, „donesť domů“ (významově blízké výrazům *manas* a *famita*, viz dále) (o příkryvkách daných jako záloha při konji měděných předmětů, tj. příkryvkách, které se mají i s urokem vrátit), jiné slovo znamená „složit určitý počet příkryvek na souperovu hromadu, přijmout je“, když tak bylo účinné. Jina odvozenina od téhož kořene je ještě podrobnější *dədəka*, „závit jeden druhlemt“, Kuca., T., s. 133, F. 22; původní význam určitě byl: „přijata věc, která vzbuzuje závist“, srov. *dədəga*, „zápasil“, nepochybně zápasit s majetkem.

²¹² Viz význam, ale přesnější, mají jiná slova. Např. „majetek v domě“, *manəkəs*, Kuca., T., III, s. 169, F. 20.

předměty, pokrývky z kůží či tkané příkryvky ozdobené rodovým znakem. Tento druh předmětů se předává stejně slavnostně, jako se předávají ženy do manželství, „výsady“ zeti, jména a hodnosti dětem a zetiům²¹². Bylo by dokonce nepřesné mluvit v jejich případě o zeizení. Jsou to předměty určené spíše k zapůjčení než k prodeji a skutečnému postoupení. U Kwakuitů nemůže být jistý počet z nich postoupen, třebaže se objevují na poltači. Tento „majetek“ vlastně tvoří *sacra*, jichž se rodina nikdy nezbojuje, anebo jen velmi nerada.

Pozornější sledování vede ke zjištění, že stejně jsou věci rozděleny u Haidů. Ti vlastně pojem vlastnictví, majetku dokonce zbožštili na způsob starých Řeků a Římanů. V oblasti mytologie a náboženství vyvinuli úsilí v Americe

²¹² Viz počáteční proslovy u příležitosti převodu statků, F. BOAS a G. HUNT, Ethn. Kuca., s. 706 n.

Nekstříhje téměř nic duchovně ani hmotně cenného (záměrně neužíváme slova *nitchənəhə*), aby se k tomu nepojily podobné představy. Duchovní statky jsou vlastně věcmi, majetkem, předmětem darování a smutky. Stejně jako v primitivnějších civilizacích, kupříkladu antických, je na kmeny, na něž se nějaká věc převedla, aby po poltači strdli, předvedl, že s ní byl obeznámen; také u Thingitů se po poltači lidé, kteří potlač uspořádali, „ponechává“ výměnou tanec. J. R. SWANTON, *Thingit Indians*, s. 442. Zakladním, nehdodotknutelnějším majetkem, který vzbuzuje u lidí závist, je jméno a totemový znak. Tam., s. 416 atd.; pro Thingity je to ostatně majetek, který ční líti šťastnými a bohatými.

Totemové znaky slavnosti a poltače, jména získaná při těchto poltačích, dary, které vám druzi musí opatřit a které jsou s pořádky poltači spjaty, to vše na sebe navazují; př. Kwakuitlové v jedné promluvě: „A teď má slavnost přechází na něho“ (ukáže na zeta). Sec. Soc., s. 356). Takto se předávají i oplácejí „kresla“ a též „duchové“ tajných společností (viz proslovo o společenském postavení majetku a majetku pojícího se se společenským postavením) Ethn. Kuca., s. 472. Srov. tam., s. 708, jiný proslov: „To je váš zimní zpěv, váš zimní tanec, všichni na ni budou brát majetek, na zimní příkryvku; toto je váš zpěv, toto je váš tanec.“ Jediné slovo v kwakuitštině označuje talismany určené rodině a její výsady: slovo „*kəzo*“, „znak, výsada“, př. Kuca., T., III, s. 122, F. 32.

U Cimšjanů se maskám a zdobeným kloboukům k tanci a slavnostním příležitostem říká „určité množství majetku“ podle množství rozdáného při poltači (podle darů, které náčelníkovy tedy z mačiny strany rozdávaly „zecnám kmeně“), Taler ve F. BOAS, *Tsim. Mjth.*, s. 541.

Naproti tomu např. u Kwakuitů jsou věci pojímány duchovně, zvláště pak dvě cenné věci, zakladní talismany, „smrtelosny“ (*haladuy*) atd., o nichž jsme mluvili. V jednom podivném kwakuitštiněm pořekadle jsou tyto parafrastické ztotožňovány s dětem, což je přirozené, neboť se pýčují zeti jen proto, aby je přecal vnučkám, F. BOAS, Sec. Soc., s. 507.

často nevidané, vzepnuli se natolik, že zhmotnili abstrakci: „Pani vlastnictví“ (anglicky píšící autoři ji nazývají *Properly Woman*). Vypráví se o ní v bájkách a dochovaly se její popisy²¹³. Pro Haldy je přímo matkou, bohyní, jež založila hlavní fratrii, fratrii Orli. Na druhé straně je však zvláštní to, že ji zjevně ztotožňují s „královnou“²¹⁴, ústřední figurou hry s hálkami, která bere vše a jejíž jméno částecně nosí, což vyvolává velmi vzdálené reminiscence na asijský a antický svět. S touto bohyní se rovněž setkáváme opět v kraji Thingit²¹⁵ a její mýtus, neřkuli kult, se objevuje i u Cimsjanů²¹⁶ a Kwakutulů²¹⁷.

²¹³ Mýtus o Džilagonsovi naldene v J. R. SWANTON, *Haida*, s. 92, 95, 171. MASSETTOVA verze je obsažena v *Haida* T. M., s. 458. Jeho jméno figuruje v určitém počtu rodných jmen Haidů patřících k fratrii Orli. Viz J. R. SWANTON, *Haida*, s. 283, 283, 292 a 293. Podle Massetta jméno bohyně bohaství je spíše Skil. *Haida* T. M., s. 665, f. 28, s. 306; stov. rejstřík, s. 805. Stov. plák Skil. Skrit (J. R. SWANTON, *Haida*, s. 120). Skitlagos znamená „něd“; majetek a k tomu jménu se pojí bájný příběh o tom, jak našel „něd“ předemýšl. stov. s. 146, obr. 4. Vytvářeny sloup zpodobňuje Džilagadu, jeho měděný přední sloup a znaky J. R. SWANTON, *Haida*, s. 125; stov. příl. 3, obr. 3. Viz popisy u Newcomba, tam., s. 46. Stov. předstížené obrázky, tam., obr. 4. Jeho fetiš musí být přichlpen kradenými věcmi a sám být kradený.

Přesny název bohyně zní, tam., s. 92, „majetek působící rozruch“. Kromě toho má čtyři dodatečná jména, tam., s. 95. Má syna zvaného „Kamená žebra“ (ve skutečnosti měděná, tam., s. 110, 112). Kdo ji polká, ji nebo jejího syna či dceru, má štěstí ve hře. Bohyně má čarovnou roslinu; kdo ji pojí, ten zbohatne a zbohatne rovněž ten, kdo se do ní časť její přikryvkou, kdo nalezne mušlu, kterou ona navlékala, atd., tam., s. 29, 109. „Jedním z jejích jmen je „Majetek se drží v domě“. Velmi mnoho jednotek má složená jména obsahující Skil: „Kdo čeka Skil“, „cesta ke Skil“. Viz v haidských genealogických soupsech, E. 13, E. 14 a ve fratrii Havrana R. 14, R. 15, R. 16.

²¹⁴ O haidském džilu a thingitském náqu viz výše, s. 68, pozn. 138. ²¹⁵ Mýtus naldene v nezměněné podobě též u Thingitů, Tl. M. T., s. 173, 292, 368. Stov. J. R. SWANTON, *Thingit*, s. 450. U Silky se Skil bezpochyby jmenuje Lemaxxtek. Je to žena, která má dítě, je slyšet hluk, jež dítě způsobuje, když se jí se za ním rozběhne, a jestli děcko někdeho poskřebe a zstanou mu jizvy, strupy ze škřábarců učiní druhé lidi šťastnými.

²¹⁶ Cimsjanský mýtus není celý, *Tsim. Myths*, s. 154, 197. Srovat s poznámkami F. BOASE, tam., s. 746, 760. Boas neurčil její totožnost, ale ta je zřejmá. Cimsjanská bohyně nosí „šat bohaství“ (*garment of wealth*), ²¹⁷ Mýtus, jehož hlavní postavou je Gominogwa, „bohaství“ (zena), je možná téhož původu. Zdá se, že je předním kultu vyhraněného některým klanem u Kwakutulů; př. *Ethn. Kuwa*, s. 862. Jeden hrdina Gocxosenogwa má

Výše uvedené cennosti ve svém celku tvoří magické dědictví; je totožné s dárcom i s příjemcem, a také s duchem, který obdaril rod tímto talismanem, nebo s hrdinou — zakladatelem klanu, kterému je duch předán²¹⁸. V každém případě soubor takovýchto předmetů bývá u všech těchto kmenů duchovního původu a povahy²¹⁹. Přechovává se v bedně či spíše velké, rodovými znaky zdobené truhle²²⁰, jež je sama nadána osobitou mocí²²¹ — mluví, hnc k světnu majitel, obsahuje jeho duši, atd.²²²

jméno „telo z kamene“ a stává se „vlastnictvím nad těly“. *Kuwa*, T. III, s. 187; stov. s. 247.

²¹⁸ Viz např. mýtus o klanu Kosatek. F. BOAS, *Handbook of American Languages*, I, s. 534—539. Hrdina, zakladatel klanu, je sám příslušníkem klanu Kosatek. „Snažil se najít logua od vás“ (talisman, stov. s. 554, f. 49), říká duchovi, jehož polká; má tvář člověka, ale je kosatkou, s. 557, f. 122. Duch v něm pozná příslušníka svého klanu, dárce mu hrdpumu s měděným hrotem, který zabije velrybu (v textu, s. 557, opomenujte); kosatky jsou „křel-uhales“ (zabijáci velryb). Dá mu rovněž jméno (pouštěvě). Hrdina se bude jmcovat „misto nasycené bylostí“, „ten, kdo se cítí nasycen“. Jeho dím bude „dím kosatky“, „kosatka nmalovanou v přičec-ji“. A kosatka bude (von miska) v domě (miska bude tuť tvar kosatky) a talismanem *haligyu* (smrtižijícím) a „životu vodou“ a nožem se zubů z křemene (i zubů bndou z kosatek), s. 559.

²¹⁹ Zazračená truhla, obsahující velrybu, která dala své jméno hrdinovi, se nazývá „bohaství přicházející na břeh“, F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 374. Stov. „majetek unášený ke mně“, tam., s. 247, 414. Majetek bndí rozruch“, viz výše, dnuho jednoho z hlavních náčelníků u Massetta zní: „Ten, jehož majetek bndí rozruch“, *Haida Texts*, Jesup VI, s. 684. Majetek žije (Kvaktulové): „Ať nás majetek zůstane jeho přičiněním nazýv, ať naše měděné předmety zstanou nerozbité“, zjvují Mamantaglové, *Ethn. Kuwa*, s. 1285, f. 1.

²²⁰ Rodinné paratelně*, které obhájí mezi muži, jejich dcerami či zeti a vrazení se k synům, když jsou nové zasvěcení nebo se oženi, bývají uloženy ve zdobené, značně truhle či bedně, jež úprava, výroba a použití jsou pro tuto civilizaci na severozápadě Ameriky (od kalifornských Jurků po Behringovu úžinu) přiznací. Na této truhle jsou vesměs znázorněny tváře a oči točenní nebo duchtí, jejichž atributy obsahují; jsou to zdobené přikryvky, talismany „žvota“ a „smrti“, masky, klobouky, klobouky a věnce. Ink. Mýtus často zaměňuje ducha s touto truhlou a jejím obsahem. Př. *Thingit M. T.*, s. 173; *gonagadel*, který je toleč co truhla, měděný předmět, klobouk a chrastítko s rolničkami.

²²¹ Předání darování této truhly, jak na počátku, tak při každé nové iniciaci či při příležitosti svatby, mění příjemce v „nadpřirozenou“ bytost, v zasvěcené, šamanu, kouzelníka, úroveň, tančícího a držícího míst v bratrstvu. Viz promluvy v příbězích kwakutlských rodin, *Ethn. Kuwa*, s. 965, 966; stov. s. 1012.

²²² Zazračená skřinka je vždycky obsažena tajemstvím a patří mezi rodinné talisny. Mohou existovat skřinky ve skřínkách, uzavřené ve velkém počtu jedny v druhých (u Haidů), MASSET, *Haida Texts*, Jesup, VI, s. 395. Obsahuje duchy, např. „zenu nys“ (u Haidů), H. T. M., s. 340, či Havrana,

Jsou i domy a trámy, zdobené stěny²²⁷. Vše mluví, střecha, oheň, sošky, malby, neboť magický dům je zbudován²²⁸ nejen náčelníkem a jeho lidmi či lidmi ze sousední frátrie, nýbrž i boly a předky; tento magický dům zároveň přijímá a vyvrhuje duchy a mladé zasvěcence.

Každá z těchto cenností²²⁹ má ostatně tvůrčivou moc²³⁰.

Není jen znakem a zárukou; je i znakem a zárukou bohatství, magickým a náboženským principem společenského postavení a hojnosti²³¹. Oživenými věcmi jsou i ma-

²²⁷ Srov. mluvící rohůž, *Haida Texts*: MASSIET, *Jesup Expedition* VI, s. 430, 432. Kult příkryvek, rohůž, kožešin upravených na příkryvky se zjevně blíží kultu zdobených rohůž v Polynésii.

²²⁸ Thinglové připouštějí, že v domě vše mluví, že duchové mluví k trámanům a krovům a z trámanů a krovů a že i ty promlouvají, a že hovory mezi sebou vedou i tolimická zvířata, duchové, lidé a věci v domě; na této zá-
sadě stojí thinglové náboženství. Př. J. R. SWANTON, *Thingit*, s. 458, 459.

U Kwakwiltů dům poslouchá a mluví, *Kwua Ethn.*, s. 1279, f. 15.

²²⁹ Dům je pojímán jako svého druhu novotloc. Vímoc, že tak tomu nadlouho zůstalo v germánském právu.) Člověk jej přemáší a on sám se přemáší. Viz předešlé nřýly o „čarovném domě“, vybudovaném v jediném okamžiku, zvláště pak ty, jež poskytl děd (sompis ve F. BOAS, *Tsim. Myths*, s. 852, 853). Viz příklady u Kwakwiltů, F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 376, a ob-
rážky a přílohy, s. 376, 380.

²³⁰ Čarovní, čarovnými a náboženskými předněly jsou také: 1. orlí pera, často ztotožňována s deštěm, s potravou, s křemenem či s „dobým já-
kem“. Př. *Thingit T. M.*, s. 128, 383, 128 add.; *Haidové* (MASSIET), *Haida Texts*, *Jesup*, VI, s. 292; 2. hole a hřeby, *Thingit T. M.*, s. 385. *Haidové*, J. R. SWANTON, *Haida*, s. 38; F. BOAS, *Kwakwilt Indians*, *Jesup*, V, část II, s. 455; 3. náramky, př. kmen z Lower Fraser, B. BOAS, *Indianische Sa-
gen*, s. 36; (Kwakwiltové) F. BOAS, *Kwua Ind.*, *Jesup*, V, II, s. 454.

²³¹ Všechny tyto předněly, včetně žle, jídelních misek a měděných před-
mětů, mají v kwakwiltštině druhové jméno *logwa*, což přesně znamená ta-
lisman, nadpřirozená věc. (Viz připomínky k tomuto slovu v naší práci *Origines de la notion de monnaie a v naší předmluvě*, H. HUBERT a M. MAUSS, *Mélanges d'histoire des Religions*) Pojem „logwa“ odpovídá přes-
ně pojmu *mana*. Ale v tomto daném případě a z hlediska toho, co nás za-
jímá, je to „moc“ bohatství a potavy, která vytváří bohatství a potravu.
V jednom projevu se mluví o talismanu „logwa“, který je „velkým, bývalým
roznožitelům majetku“, *Ethn. Kwua*, s. 1280, f. 18. Jistý nřýlus vypráví
o tom, jak jeden „logwa“ byl „rád, že může získat majetku“, a jak čtyři
„logwa“ (opasný atd.) ho sebraly. Jeden z nich se nazýval „věc, která zpi-
sobuje hronadní majetku“, *Kwua*, T., III, s. 108. Ve skutečnosti bohatství
tělá bohatství. V jedné haidské báchorce se v souvislosti s mušlemi abra-
lone, které nosí dospívající dívka, přímo říká, že „majetek činí bohatým“.
J. R. SWANTON, *Haida*, s. 48.

²³² Jedné mace se říká „ziskávající potravu“. Srov. „a budete bohatí na
potravu“ (iminkšský nřýlus), *Kwua*, T., III, s. 36, f. 8. Jeden z nejúctěnějších
složí urozenosti u Kwakwiltů má titul „Zvonci“, „dárce potavy“, „dárce pra-
člověho orního perí“. Srov. F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 415.

lované, totemem rodu či symbolem společenského posta-
vení zdobené vyřezávané misky²³² a lžíce²³³, s nimiž se
stoluje při slavnostních příležitostech. Jsou replikami ne-
vyčerpateľného náčinní, tvůrců pokrmů, jež duchové daro-
vali předkům. Samy jsou považovány za záračné. Před-
měty se tak zaměňují s duchy, jejich přivodci, jídelní ná-
činní s potravou. Rovněž kwakwiltské jídelní misky a haid-
ské lžíce jsou základem statků s velmi omezeným obě-
hem a jsou pečlivě rozděleny mezi rody a rodiny náčinní-
ků²³⁴.

PLATIDLO DOBRÉ Pověsti²³⁵

Předmětem důležitých věr, ba i kultu²³⁶, však jsou
hlavně méděné předměty zdobené rodovými znaky²³⁷, zá-

²³² Figurně zdobené kóse a bedny (např. ty, které slouží ke sítěni bobulů)
jsou rovněž zdobené; př. haidský nřýlus (MASSIET), *Haida T.*, *Jesup*, VI,
s. 404; ve významném nřýlu o Gálsu se směšuje šilka, Josos, Durňak
a kóse, který poně plivnutí tohoto pláka naplní bobulami. (Kmen od Lo-
wer Fraser River) *Ind. Sag.*, s. 34; obědový nřýlus u Avikanojů, *5th Re-
port*, s. 28; kóse se zde nazývá „nikdy přiznály“.

²³³ Jídelní misky jsou uzpůsobeny podle toho, co fedba na nich představuje.
U Kwakwiltů zpodobňují „vidce zvířat“. Srov. výše, s. 88, pozn. 223. Jedna
z nich se jmenuje „miska, která je stále plná“. F. BOAS, *Kwakwilt Tales*
(Columbia University), s. 264, f. 11. Ty které pocházejí od určitého klanu,
jsou „logwa“; mluvíly s předkem, Zvoncem (viz předchozí poznámka)
a foky mu, aby si je vzal, *Ethn. Kwua*, s. 809. Srov. nřýlus o Kanjilakuro-
vi, *Ind. Sag.*, s. 198; srov. *Kwua T.*, 2. řada, *Jesup*, X, s. 205; jak ten, kdo
dokáže přeměňovat, dal světnu teháňovi (který ho trápil) pojíst bobuli
z čarovného kóse. Ty se proměňují v ostružiny a vyrazily mu z celého těla.

²³⁴ Viz výše.

²³⁵ Viz výše, *tem*.

²³⁶ Výraz je převzat z německého *Remontiergeid* a byl použit Krickeber-
gem. Velice přesně popisuje použití těchto rodových šilku-pencz, kolouč-
ků, jež slouží jako platidlo a především jako předněly, jinné se honosí
o pohárech náčinní či ti, v jejichž prospěch se polhá pořadí.

²³⁷ Chiápane se přiležlosti, abychom napravili omýl, jehož jsme se dopu-
štili ve studii *Note sur l'origine de la notion de monnaie*. Spěchám jsme si slovo
Laga, *Lagwa* (Boas používá oba způsoby psaní) se slovem *logwa*. Omluvou
mám hndít to, že Boas ton (dobrou část) psal obě slova stejně. Ale pak bylo
zřejmé, že jedno znamená červen, měď, a druhé pouze něco nadpřiroze-
ného, cennosti, talisman atd. Přesto jsou všechny méděné předněly *log-
wa*, takže nás vykládá platí. V daném případě však má slovo vlastně plat-
nosti náčinní a synonymickou. Př. *Kwua T.*, III, s. 108, dva názvy „logwa“,
jinné jsou méděné předněly; *tem*, který „rád nabývá majetku“, *tem*, který

kladní statky při poctači. Předně u všech uvedených kmenů existuje kult a mytius médi²³⁸ jako živé bytosti. Méd je, alespoň u Haidů a Kwakwiltů, ztotožňována s lososem, který je sám předním kultu²³⁹. Ale kromě to-

způsobuje „hromadění majetku“. Všechna *logua* však nejsou medánými předními.

77 I když se o výrobě měděných předmětů na americkém Severozápadě hojně diskutovalo, imolo se toho o ni dosud neví. RIVET ve své pozů-
hodné práci o zpracování drabých kovů v předkolombuské Americe (*Or-fèvrerie précolombienne, Journal des Américanistes*, 1923) je tímšně po-
nechal stranou. V každém případě se zdá jisté, že toto umění vznikalo již
před příchodem Evropanů. Thinglové a Čimšjanové, kmeny ze severu, vy-
hledávali, těžili a získávali méd z Copper River. Stov. staré autory a A.
KRAVSE, *Tinikt Indianer*, s. 186. Veškeré tyto kmeny mluvily o „velké mě-
děné hoře“: (Thinglové) *Tl. M. T.*, s. 160; (Haidové) J. R. SWANTON, *Hai-
da*, Jesup, V. s. 130; (Čimšjanové) *Tsim. Myth.*, s. 299.

²³⁸ Méd je životní věc; její dít, její hora jsou čarovné, plně „rostlin bohat-
ství“. MASSET, *Haida Texts*, Jesup, VI, s. 681, 692. Stov. J. R.
SWANTON, *Haida*, s. 146. Jiný mytius: „Je pravda, že voní, Kuwa, T., III, s.
64, f. 8. O výsude zpracovávat méd pojednává důležitý cyklus pověstí u
Čimšjanů: mytius u Tsaudovi a Gaoyi, *Tsim. Myth.*, s. 306 n. k soupisu ob-
dobných témat viz f. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 856. Méd je zřejmě personali-
zována u Belakolů, *Ind. Sagen*, s. 261; stov. F. BOAS, *Mythology of the
Bella Coola Indians*, Jesup Exp., I, část 2, s. 71, kde se mytius o médi pojí
s mytíem o mužích obdole. Čimšjanská báj o Tsaudovi se váže k mytíu o
lososovi, o němž se ještě zmíníme.

²³⁹ Pro svou červenou barvu je méd ztotožňována: se Sluncem, př. Thingt
T. M., č. 39, č. 81; s „ohněm spadlým s nebe“ (nazev jednoho měděného
předmětu), f. BOAS, *Tsimshian Texts and Myths*, s. 467, a ve všech uve-
dených případech s lososem. Toto ztotožnění je obzvlášť jednoznačné
v případě kultu dvojcát u Kwakwiltů, lidí lososa a médi, *Ethn. Kuwa*, s. 685
n. Mytická posoupnost se jeví takto: jaro, tal lososa, nové slunce, červe-
ná barva, méd. Ztotožňovat méd s lososem je přiznatější pro národy ze
severu (viz Soupis obdobných cyklů, f. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 856). Př.
haidský mytius v MASSET, *Haida Texts*, Jesup, VI, s. 689, 691, f. 6 n.,
pozn. 1; stov. s. 692, mytius č. 73. Najděme zde přesnou obdobu pověsti
o Polkratové prstenu: pověst o lososovi, který spolkl předně z médi,
SKIDEGATE (*H. T. M.*, s. 82); Thinglové (a po nich Haidové) mají mytius
o bytosti, jejíž jméno se překládá do angličtiny jako Monthy-cud (jméno lo-
sosa); viz mytius u Sitky: měděné řetězy a losos, *Tl. M. T.*, s. 307. Losos
v truhle se učen v „lovecka, jina verze u Wrangela, *tam.*, č. 5. Obdobly mytí
viz f. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 857. Jednou měděnou předmětu u Čimš-
janů se říká „méd plující prot proudů řeky“, což je zřejmě narážka na lo-
sosa, f. BOAS, *Tsim. Myth.*, s. 857.

Býlo by zlehčivo vyzkoumat, co přibližuje kult médi ke kultu křemene,
viz výše. Př. mytius o křemenové hoře, Kuwa, T., 2, řada, Jesup X, s. 111.
Ke kultu médi je rovněž nutno přirovnat kult nefritu, alespoň u Thinglitů;
nefrit-losos mluví, *Tl. M. T.*, s. 5. Nefritový kámen mluví a pojmenovává,
SITKA, *Tl. M. T.*, s. 116. Nakonec nutno připomenout kult muší a co jej
spojuje s kultem médi.

hoto mytologicko-metafyzického a technického prvku²⁴⁰
jsou všechny měděné výrobky, každý zvlášť, předním
individuálním speciálním věr. Každý nejčennější měděný
předmět v rodinách náčelníků klanů má své jméno,²⁴¹
vlastní osoblost, svou vlastní hodnotu²⁴² v pravém
smyslu toho slova, hodnotu magickou i ekonomickou,
která je trvalá, věčná navzdory proměnám — někdy

²⁴⁰ Vraťte jsme, že u Čimšjanů je rodina Tsaudova patrně rodinou zakla-
delskou a uchovává tajemství médi. Zdá se, že téhož druhu je báj o
vládnoucí rodině Dzawadenogunů u Kwakwiltů, Sdrhzuje Laqwaqilu, tvr-
ce médi, s Gomoqogun, Bohatým, a Gomoqou, „Bohatou“, která vyrábí
měděné předměty, Kuwa, T., III, s. 50; a celek propojuje se bílým plátem
(sluncem), symem buřtáka, který cítí méd a proměňuje se v ženu. Ta po-
rodí dvojcát, jež také cítí méd, Kuwa, T., III, s. 61—67.

²⁴¹ Každý měděný předmět má své jméno. „Velké předměty z médi, jež mají
jména“, praví se v kwakwiltských proslovcích, f. BOAS, *Sec. Soc.*, s.
348—350. Soupis názvů měděných předmětů, bohužel dobře informovaní
který je trvale vlastní, *tam.*, s. 344. Jsme poměrně dobře informováni
o názvech velkých měděných předmětů u Kwakwiltů, Ukuzuj, jaký kult
a víra se k nim pojí. Jeden z nich se nazývá „Měsíc“ (kmen Niska), *Ethn.*
Kuwa, s. 856. Jiné nesou jméno ducha, jež ztělesňuje, a který je daroval.
Př. Dzonogoa, *Ethn. Kuwa*, s. 1421; dokonce reproduktují jejich tvář. Další
mají jména duchů, kteří založili totemy, jeden předmět se nazývá „dvě
bobrá“, *Ethn. Kuwa*, s. 1427; jiný „mořský lev“, *tam.*, s. 894. Další jména
pouze narážejí na jejich tvar, „měděný předmět do T“ či „dlouhá horní
část“, *tam.*, s. 862, jiné se jmenují prostě „Velký měděný předmět“, *tam.*,
s. 1289, „předmět, který zvoní“, *tam.*, s. 962 (rovněž jméno náčelníka).
Další jména narážejí na poctači, který ztělesňuje a jehož hodnotu v sobě
soustředí. Název měděného předmětu Maxtoselem je „ten, kterého se
ostří stýdí“, Stov. Kuwa, T., III, s. 452, pozn. 1; „stýdí se za své dlouhy“
(dlouhy; *gagim*). Další jméno, „vyvolává hádky“, *Ethn. Kuwa*, s. 893, 1026
ad.

O názvech měděných předmětů u Thinglitů viz J. R. SWANTON, *Thinglit*, s.
405, 421. Jména jsou to vesměs totemická. Pokud jde o názvy měděných
předmětů u Haidů a Čimšjanů, známe pouze ty, jež mají totéž jméno jako
náčelníci, jejich vlastníci.

²⁴² Hodnota měděných předmětů u Thinglitů se lišila podle velikosti a vy-
405, 421. Jména jsou to vesměs totemická. Pokud jde o názvy měděných
předmětů u Haidů a Čimšjanů, známe pouze ty, jež mají totéž jméno jako
náčelníci, jejich vlastníci.

Boas zkoumal, jak vzniká hodnota každého měděného předmětu na
každém novém poctači. Např. hodnota měděného předmětu Lesaxalayo
byla někdy v letech 1906—1910 9000 vlněných příkrývek, každá v hod-
notě 4 dolarů, 50 člnů, 6000 zaplněných příkrývek, 260 stříbrných ná-
ranků, 60 zlatých náramků, 70 zlatých náuštic, 40 stichů strojů, 25
granátů, 50 masek. Obchodník říká: „Za prince Laqwaqilu dám všechny
vylé, i bohé věci.“ *Ethn. Kuwa*, s. 1352; stov. *tam.*, f. 28, kde je předmět
přirovnávan k „jedin velkým“.

i částečněmu či úplnému zničení²⁴³ —, jímž je předmet vystaven při pohřbi.

Mají ještě jednu vlastnost: přitahují další méděné předmety, tak jako bohatství přitahuje další bohatství. vysoká hodnota poety, vládu nad duchy, výhodné svazky²⁴⁴, a naopak. Žijí a pohybují se po svém²⁴⁵ a strhávají s sebou²⁴⁶ další méděné předmety. Jednomu z nich²⁴⁷ se

²⁴³ O principu něčím viz výše. Přesto se zdá, že něčím méděných předmetů je zvláštního rázu. U Kwakutlů probíhá po časech, při každém pohřbi se znovu jedna čtvrtina. Pokus získat na dalších pohřbích všechny části zpátky a znovu je snýloval do původní podoby je věcí cti. Takovýto předmet pak má vyšší hodnotu. F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 334.

²⁴⁴ V každém případě vydal je, rozbil znamenat zabít je. *Ethn. Kuwa.*, s. 1285, f. 8 a 9. Obecny výraz „hodit je do moře“ je znám i u Tlingitů. *Tl. M.*, s. 63; s. 399, zprév č. 43. Pokud se tyto předmety nepolopí, nevzáznou na mletě, nezmrtnou, znamená to, že jsou falešné, dřevěné a udrží se na hladině. (Příběh jednoho pohřbu Chimsjanů proti Haldim. *Tsm. Mjth.*, s. 369.) Jakmile jsou rozbité, říká se, že „umřely na písečném břehu“ (Kwakutlové). F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 564 a pozn. 5.

²⁴⁵ Zdá se, že u Kwakutlů měli dva druhy méděných předmetů: ty nejmílejší nepouštěly rodinu a bylo možné je rozbit jen proto, aby se daly znovu rozavít, oslatit, ne tak hodnotně, kolovaly bez ohonu a zdá se, že byly souputníky těch prvních. *Pr. F. BOAS, Sec. Soc.*, s. 564, 579. Vlastníctví těchto druhohradých předmetů u Kwakutlů bezpochyby odpovídá šlechtickým titulům a společenskému postavení druhého fáhu, s nímž cestují od náčelníka a náčelníkovy, od rodiny k rodině, mezi pokoleními a pohlavími. Zdá se, že velké tituly a velké méděné předmety zůstávají trvale uvnitř klanu a kmenů (příjemnější). Težko by tomu bylo ostatně jinak.

²⁴⁶ Jeden haldský mýtus o pohřbi náčelníka Hayase líčí, jak jistý mýtý předmet zplaval: „To je velice špatně. Přestali, Gomiswo (název města a jméno Hrdiny), kolem tohoto malého méděného předmetu je mnoho dalších méděných předmetů.“ *Haida Texts*, Jesup, VI, s. 760. Jedná se o „malý méděný předmet“, který se stane sám od sebe „velkým“ a kolem něj se osatní seskupují. *Srov. výše vztah mýtů a lossos.*

²⁴⁷ V dětské písničkě. *Ethn. Kuwa.*, s. 1312, f. 3, f. 14, „se kol něho shromáždí méděné předmety se slavnými jmény kincových náčelníků“. Má se za to, že předmety „padají samy od sebe do náčelníkovy domu“ (jméno jednoho haldského náčelníka. J. R. SWANTON, *Haida*, s. 274, E). „Sešla-vají se v domě“, jsou „plochými věcmi, které se tam scházejí“. *Ethn. Kuwa.*, s. 701.

²⁴⁸ Viz mýtus o „přinašci méděných předmetů“ v mýtu o „Zvoncin“ (Gocaxsol-enov). *Kuwa T.*, III, s. 248, f. 25, 26. Iyž předmet je nazýván „přinašec majetku“, F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 415. Tajný zpěv urozenec, který má titul Zvonohlo zni:

„Mé jukéno bude „majetek snutřijící ke mně: díky mému „přinašci majetku“...
„Méděné předmety ke mně snutřijí díky „přinašci méděných předmetů“...
V kvakutluském textu přesně stojí „awwagila“, „Vurce méděných předmetů“, a ne pouhý „přinašec“.

u Kwakutlů říká „vůdce méděných předmetů“, což již samo o sobě vypovídá o tom, jak se kolem něj méděné předmety seskupují a jeho majitel přitom přebírá jméno „majetek plynoucí ke mně“. U Haldů a Tlingitů méděné předmety vytvářejí „opevněn“ kolem princezny, která je přinaš²⁴⁸, náčelník, který je vlastn²⁴⁹, se slává nepora-zitelným. Jsou to domáci „placaté božské věci“²⁵⁰. V mýtu často splyvají v jedno duchové-darci méděných předmetů²⁵¹, majitelé těchto předmetů a předmety samy²⁵². Nedočkáme rozlišit, v čem je síla ducha jednoho a bohatství druhého: méděný předmet mluví, nespokojeně mru-čí²⁵³, požaduje, aby byl darován či zničen. Zahalují jej do

²⁴⁸ *Pr. v* proslouvi na tlingitském pohřbi. *Tl. M. T.*, s. 379; (Chimsjanově) mýtýný předmet je „šití“. *Tsm. Mjth.*, s. 385.

²⁴⁹ V proslouvi o darování méděných předmetů k poelě nové zasněčeného syna „jsou darované předmety „krunyřem“, „krunyřem majetku“, F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 557. (Narážka na méděné přívěsky kolem krku.) Titul mhaděno může je ostatně Yngots, „přinašec majetku“.

²⁵⁰ Tyto představy se jasně projevují v důležitém rituálu, provozovaném v době, kdy jsou dospívající kwakutluské princezny othončeny od světa: nosí předmety z mětí a mušle abalone a v danou chvíli samy přijímají titul méděných předmetů. „placaté věci vyskytující se v domě“. Tehdy se říká, že „ny a jejich manželé snadno nabudou méděné předmety“. *Ethn. Kuwa.*, s. 701. „Méděné předmety v domě“ je titul sestry jednoho awkencového Hrdiny. *Kuwa T.*, III, s. 430. Zpěv vznesené Kwakutluské dívky, předjímanející něco na způsob indické „sugamnatry“, výběr žánrů, patří patrně k témtž rituálům a vyjadřuje se takto: „Sedím na mletě-ných předmetech. Matka mi říká pás na dobu, až budu mít jidein mnsky v domě“. *atd.* *Ethn. Kuwa.*, s. 1314.

²⁵¹ Méděné předmety bývají ztotožňovány s duchy. Je to především známé jedna sítna a ožveného heraldického znaku. Totožnost mětí a „Dzonogoy-a, Goinogoy“ *Ethn. Kuwa.*, s. 860, 1421. Méděné předmety jsou totemická zvířata. F. BOAS, *Tsm. Mjth.*, s. 460. V jiných případech jsou pouhými atributy některých bažných zvířat. Při kwakutluských jedních slavnostech hrají svou úlohu „méděný daněk“ a jeho „méděné výsady“ (parozí). F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 630, 631; *srov. s.* 729. Velkolepost na jeho těle“ (lo-slova bohatství na jeho těle). Chimsjanově považují méděné předmety za „vlasy duchů“. F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 326, za „vyměšky duchů“ (soupis tenar). F. BOAS, *Tsm. Mjth.*, s. 837), za „dířny ženy-fiční duchů“. *tam.*, s. 563. Méděné předmety užívají duchové při pohřbích, jež pořádají mezi sebou. *Tsm. Mjth.*, s. 285; Tlingit *T. M.*, s. 51. Méděné předmety „se jim li-bí“. Co se srovnání týče, viz F. BOAS, *Tsm. Mjth.*, s. 846; viz výše, s. 30–31.

²⁵² Zpěv Negapenkema (Tvář zvířat deset loktů): „Sestávám z kusů mětí a kincemot náčelníci jsou rozbité méděné předmety“. F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 482; *srov. s.* 667, text a jeho doslovný překlad.

²⁵³ Méděný předmet Dandalavii „mručí v domě“, aby byl darován. F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 622 (projev). Méděný předmet Maxtoslem „sí síčžoval,

příkrývek, aby byl v teple, tak jako zabaluji náčelníka do příkrývek, které má rozdělit²⁵⁴.

Na druhé straně se však spolu s hmotnými statky²⁵⁵ předává i bohatství a štěstí. Méděné předměty a talismany, které jsou samy o sobě prostředky k získání méděných předmětů, bohatství, postavení i duchů (vše má ostatně stejnou hodnotu) předává zasvěcení jeho duch, jeho pomocní duchové. Vezmeme-li v potaz veškeré méděné výrobky a další trvalé formy bohatství, které jsou rovněž předmětem tezaurace a potláče (masky, talismany atd.), zjistíme, že vlastně u všech těchto předmětů splývá hmotná podstata s jejich určením a účinností²⁵⁶. Jejich

že je! nerozblit". Příkrývky, kterými zaň zaplatí, její udržují v teple". F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 572. Připomeneme si, že se nazývá „Ten, na něž se ostatní méděné předměti slydí podívat". Další méděný předměti se zčásti potháče a „slydí se". *Ethn. Kuoa*, s. 882, ř. 32.

Jeden méděný předměti u Haidů (MASSEY), *Haida Texts*, Jessup, VI, s. 689, majetek náčelníka „Toho, jehož majetek vyvolává rozmrclí", zpívá, když byl rozbit: „Smíjijí tady, stihl jsem s sebou hodné lidi" (do smrti, kvůli potháči).

²⁵⁴ Oba rituální dárce či obdarovaného pohřbených pod horou příkrývek či chodcích po nich jsou rovnocenné: v jednom případě je člověk nadřazen, ve druhém podřazen svému vlastním bohatství.

²⁵⁵ Všeobecná připomínka: Pomešně dobře víme, jak a proč, při jakých obřadech se na americkém Severozápadě předávají, spotřebovávají a níčí různé statky. Zaují nás však spíše informování o formách samotného aktu předávání věcí: zvláště těch méděných. Tato otázka by měla být přednětenu zvláštního šetření. To málo, co víme, je kronologicky zapjné a do- zajišta poukazuje na vazbu mezi majetkem a vlastním. Nejen tomu, co odpovídá postoupení méděného předměti, se říká „uloží méděný předměti do stínu jiněná" (toho a toho, a získat méděný předměti dodává u Kwakwidií drcemmu majitel „na váze", F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 349). u Haidů nejvíce se vztýčuje nějaký méděný předměti na znamení toho, že se kupuje přída. *Haida T. M.*, s. 86, ale méděných předměti se používá i k svrsování po- klepen jako v finském právu: udeří se jimi o lidi, kterým se předají. Tento obřad je doložen i v jednom příběhu (Saklegate), *tam.*, s. 432. V tomto případě předměty, kterých se méděny předměti dohne, jsou k němu připojeny a zabývají takový je ostatně rituál „smírti" a „dnru".

Kwakwidié si zavlovali, alespon v jednom mytu (F. BOAS, *Sec. Soc.*, s. 383 a 385; srov. s. 677, ř. 10), vzpomínku na obřad převodu, jaký najde- me i u Eskymáků: hrdina konse do všeho, co dáva, jeden hradský mytus popisuje, jak Paní Mýs „olozovala" vše, co dávala, *Haida Texts*, Jessup, VI, s. 191.

²⁵⁶ Při jednom svatebním rituálu (rozblí symbolický čin) se zpívá: „Přijdi a rozlidi horu Gatsaj. Udělán si z ní kameny na ohniště. Kameny na ohniště. Udělán si z ní kameny na ohniště. Udělán si z ní kameny na ohniště. Udělán si z ní kameny na ohniště. Udělán si z ní kameny na ohniště. Od velkých náčelníků se k němu odevšad hrne bohatství.

prostřednictvím člověk dosahuje společenského postave- ní: získá-li bohatství, získá i ducha a ten má zase moc nad hrdinou zdolávajícím překážky: a tento hrdina si dá- vá platit za komunikaci s duchy, za rituální tance, za služby svým vidcům. Vše spolu souvisí a splývá; věci mají svou osobnost a osobnosti jsou svým způsobem věc- ně připoutány k rodu. Tituly, talismany, méděné před- měty a duchové náčelníků jsou homonyma a synonyma²⁵⁷ téže povahy a funkce. Oběh hmotných statků se ří- dí pohybem mužů, žen a dětí, sledem hostůn, obřadů, slavností a tanců, ba i kolováním žertů a nadávek. V pod- statě s ním splývá. Pokud si lidé dávají a oplácejí věci, je tomu tak proto, že si tím prokazují a oplácejí „úctu" — a my bychom dodali — prokazují „zdvořilost". A člověk tím, že dává, dává i sebe, a to, že dává sebe, znamená, že „dluží" — sebe i svůj majetek — ostatním.

PRVNÍ ZÁVĚR

Ve čtyřech důležitých skupinách obyvatelstva jsme te- dy sledali: u dvou či tří skupin nejprve potháč, pak hlav- ní účel a běžnou formu potháče jako takového; kromě to-

Ze všech stran se k němu hrne bohatství; Všechni velcí náčelníci se jim nechají ochraňovat."

²⁵⁷ Byvají ostatně totožné, alespon u Kwakwidií. Některé urozence ztož- nějí s jejich potháčem. Nejdůležitějším titulem hlavního náčelníka je prostě Maxva, což znamená „velký potháč". *Ethn. Kuoa*, s. 972, 976, 805. Srov. v též klanu jména „potháčelů potháč", atd. U jiného kmene téhož ná- roda, u Dzawadimoxvů, je jedním z hlavních titulů „Polas". Viz výše, s. 83, pozn. 208. viz *Kuoa T. M.*, s. 43, k jeho genealogii. Hlavní náčelník Heilit- svůti je ve styku s duchem „Gomhoopu", „Bohator", a má jméno „Strýje bohaství" (*tam.*, s. 424, 427. Příhrocé Gatsenooqu mají „Jení jiněná" tj. jiněna klanu, jež označují výhradně „majetek", jména na „vč": „majetek na těle", „velký majetek", „vlastník majetku", „misto majetku". *Kuoa T. M.*, s. 191; srov. s. 187, ř. 14. Jiný kwakwidijský kmen, Naqatogové, udílí svému náčelníkovi titul „Maxva" a „Vaxlen", „potháč" a „majetek"; toto jméno se vyskytuje v mytu o „Kamenném těle" (Srov. Kamenná zebra, sym- Paní Majetku u Haidů.) Duch k němu praví: „Tvé jméno bude „Majetek", Vaxlen", *Kuoa T. M.*, s. 215, ř. 39.

Kovněz u Haidů má náčelník jméno „Ten, jehož si nejze koupit" (médě- ny předměti, který si sok nemůže koupit), J. R. SWANTON, *Haida*, s. 294, XVI, 1. Tyž náčelník má také tituly: „Vše dohromady", tj. „shromáždění k potháč", (*tam.*, č. 4, Srov. výše tituly „Majetek v domě".

ho ve všech čtyřech skupinách archaickou formu směny — věnovaných a oplácených darů. Dále jsme zjistili, že oběh věci v těchto společnostech odpovídá pohybu práv a osob. Zde bychom se mohli v nejhroším případě zastavit. Množství široký výskyt a význam těchto skutečností nás bez nadázků opravňuje stanovt režim, který nutně platí pro velkou část lidstva po velice dlouhé přechodné období a který jinak přežívá pouze u národu, o němž jsme se tu rozepisovali. Umožňují nám formulovat tezi, že principy ujměny darů byl vlastní společnostem, jež překonaly fázi „totálních závazků“ (od klanu ke klanu, od rodiny k rodině) a zatím se ještě nedopracovaly k čisté individuální smlouvě, k trhu, kde obíhají peníze, k prodeji v pravém smyslu toho slova a zvláště pak k pojmu ceny vyjádřené v penězích.

Kapitola třetí

PŘEŽÍVÁNÍ TĚCHTO PRINCIPŮ VE STARÝCH PRÁVNÍCH SYSTÉMECH A EKONOMIKÁCH

Všechna výše uvedená fakta pocházejí z oblasti, již nazýváme etnografií. Navíc jsou lokalizována do společnosti, jež obývají břehy Tichého oceánu¹. Takováto fakta se zpravidla používají jako kuriozity, nebo nanejvýš pro srovnání, abychom změřili, nakolik se naše společnost vzdaluje či přibližuje institucím, jež nazýváme „primitivními“.

Jsou to však fakta, která mají obecnou sociologickou hodnotu, neboť nám umožňují pochopit určitý moment společenského vývoje. Ba co víc, mají význam i pro sociální historii. Instituce tohoto typu skutečně umožnily přechod k našim právním a ekonomickým formám. Mohou nám historicky ozřejmit naše vlastní společnosti. Můžeme a směnná praxe obvyklé ve společnostech, jež bezprostředně předcházely ty naše, si dosud uchovávají více či méně důležité stopy veškerých principů, které jsme zde analyzovali. Domníváme se, že budeme moci dokázat, že naše právo a ekonomie se vlastně zrodily z institucí podobných těm předchozím².

Žijeme ve společnostech, jež čini výrazný rozdíl (tento protiklad dnes kritizují i sami právníci) mezi věcnými právy a práven osob, mezi osobami a věcmi. Je to rozdělení zásadní, neboť přímo podmiňuje určitou část našeho systému vlastnictví, jeho převodů a směny. Je tedy cizí

¹ Přírozenté vinné, že oblast jejich výskytu je širší (viz dále, s. 150, pozn. 38) a že výzkum se omezil na tato území jen provizorně.

² A. Meillet a H. Lévy-Bruhl, jakož i náš zesnulý přítel P. Huetlin, nám laskavě poskytli cenné rady k odstavci, jenž bude následovat.